

Mirva Kurunsaari

**Kasvattaminen tasa-arvoon ja sukupuolisensitiivisyyteen
päiväkodissa**

- kasvattajien näkökulma

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan koulutusyksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi AMK

Tekijä: Mirva Kurunsaari

Työn nimi: Kasvattaminen tasa-arvoon ja sukupuolisensitiivisyyteen päiväkodissa - kasvattajien näkökulma

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2014 Sivumäärä: 59 Liitteiden lukumäärä: 4

Opinnäytetyössä selvitettiin varhaiskasvattajien näkemyksiä sukupuolisensitiivisistä- ja tasa-arvokasvatuksesta päiväkodissa. Tutkimus toteutettiin Lastenrannan päiväkodissa Seinäjoen Ylistarossa kevään ja kesän 2013 aikana. Tutkimuskysymyksiä olivat: Millaisena kasvattajat näkevät tasa-arvon? Miten kasvattajat toteuttavat tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa? Mitä tarkoittaa sukupuolisensitiivinen kasvatusta kasvattajien näkökulmasta? Miten sukupuolisensitiivistä kasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa?

Tutkimus toteutettiin laadullisena. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin henkilökohtaisten haastatteluiden kautta. Haastattelut noudattivat ennalta laadittua haastattelurunkoa, joka koostui neljästätoista avoimesta kysymyksestä. Kysymykset käsittelivät kasvattajien näkemyksiä tasa-arvosta ja sukupuolisensitiivisyydestä. Haastattelut nauhoitin ja litteroin kirjalliseen muotoon, jonka jälkeen analysoin aineiston. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan kahdeksan kasvattajaa, jotka kaikki työskentelivät samassa päiväkodissa.

Tulokset osoittavat kasvattajien selkeän valtavirran mukaisen näkemyksen tasa-arvosta ja tasa-arvokasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Vaikka kasvattajat kokivat kasvatuksen olevan päiväkodissa tasa-arvoista molemmille sukupuolille, he tiedostivat puutteet pojille suunnatussa toiminnassa ja tiloissa. Näihin seikkoihin usea kasvattaja kiinnitti huomiota ja myös esitti parannusehdotuksia tasa-arvoisen huomioimisen parantamiseksi.

Avainsanat: tasa-arvo, varhaiskasvatusta, sukupuoli, kvalitatiivinen tutkimus, sukupuolisensitiivisyys

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Work

Author/s: Mirva Kurunsaari

Title of thesis: Increasing gender equality and -sensitivity in kindergarten - educators' point of views

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2014 Number of pages: 59 Number of appendices: 4

The thesis studies early childhood educators' views of equality and gender sensitivity in kindergarten. The study was conducted in Lastenrannan kindergarten in Ylistaro during the spring and summer of 2013. The research questions were: How do educators see equality? How can educators implement education equality in early childhood education? What is meant by gender-sensitivity education from educators' point of views? How gender-sensitivity education is implemented in early childhood education?

The thesis employed a qualitative research method and information was gathered through personal interviews. Interviews followed a pre-formulated frame of the interview, which consisted of fourteen open questions. Questions dealt with educators' views on equality and gender-sensitivity. The interviews were recorded and transcribed in written form, after which the data was analysed. The study involved eight educators who all are working at the same kindergarten.

The result shows a educators' clear vision of equality and equality in early childhood education. After research, early childhood educators became aware of the importance of gender sensitivity and equality education. The research made them consider their own attitudes and how those affect their work. Although the educators felt that education in kindergarten was equal to both girls and boys, they were aware of the shortcomings in activities and premises directed to the boys.

Keywords: equality, early childhood education, sex , qualitative research, gender sensitivity

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 SUKUPUOLISENSITIIVISYYTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ	9
2.1 Sukupuolisensitiivinen malli kasvatuksessa	9
2.2 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka	11
2.3 Sukupuoli-identiteetti ja minäkuva	11
2.4 Sukupuoliroolit.....	14
3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS VARHAISKASVATUKSESSA	17
3.1 Sukupuoli- ja tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa	17
3.2 Perheen ja päivähoidon yhteistyö sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa	18
3.3 Kasvattajan rooli sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa	20
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
4.1 Tavoite ja pääkysymykset	21
4.2 Tutkimusprosessin kulku	21
4.3 Laadullinen tutkimus ja haastattelu	22
4.4 Kasvattajien haastattelut	23
4.5 Aineiston analyysi	24
4.6 Haastatteluaineiston analyysi	25
4.7 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys	26
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
5.1 Tasa-arvo	27
5.2 Tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa	28
5.3 Sukupuolisensitiivinen kasvatus	33
5.4 Kasvattajan rooli	36
5.5 Toiminnan suunnittelu ja toteutus	38
5.6 Resurssit	39

6 YHTEENVETO JA POHDINTA	41
LÄHTEET	44
LIITTEET	51

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1. Käsitetaulukko	
----------------------------------	--

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten päiväkodin kasvattajat kokevat lasten tasa-arvokasvatuksen varhaiskasvatuksessa ja miten kasvattajat edistävät omalla toiminnallaan tasa-arvoisuutta. Sukupuolten välisen tasa-arvokasvatuksen perimmäisenä tavoitteena voidaan nähdä olevan tyttöjen ja poikien oman arvontunnon saavuttaminen (Määttä & Turunen 1991, 13). Tasa-arvo nähdään lain mukaan koskettavan kaikkia elämänosa-alueita ja tarjoavan jokaiselle mahdollisuuden samoihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin riippumatta henkilön sukupuolesta (L 8.8.1986/609). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (2011, 66-67) kiinnitetään huomiota naisten ja miesten välisen tasa-arvon kehittämiseen. Hallitusohjelmassa mainitaan tasa-arvon edistämisen sisällyttäminen kasvatus- ja koulutuspoliittiseen suunnitteluun ja kehittämiseen. Näin ollen valtakunnallisiin säädöksiin on kirjattu tasa-arvokasvatuksen sisällyttäminen myös varhaiskasvatuksen kentälle. Työn tavoitteena oli selvittää kasvattajien näkemykset tasa-arvosta, tyttöjen ja poikien kasvatuksesta suhteessa toisiinsa sekä sen, miten tyttöjä ja poikia tulisi omien sukupuoliryhmien sisällä kasvattaa. Tutkimuskysymykseni ovat: Millaisena kasvattajat näkevät tasa-arvon? Miten kasvattajat toteuttavat tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa? Mitä tarkoittaa sukupuolisensitiivinen kasvatus kasvattajien näkökulmasta? Miten sukupuolisensitiivistä kasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa?

Yhä enemmän kiinnitetään huomiota median ja markkinatalouden vaikutuksista ihmisten mielikuviin sukupuolirooleista sekä lapsiin liittyviin sukupuolirooleihin (Paumo 2013, 22). Sukupuolisensitiivisen kasvatustavan tarkoituksena on lisätä tasa-arvoa naisten ja miesten välille sekä rikkoa olemassa olevia näkymättömiä sukupuolittavia rajoja. Päiväkodissa sukupuolittaminen, eli tilojen ja asioiden ryhmittäminen sukupuolen mukaan, näkyvät esimerkiksi naulakkopaikkojen, lelujen ja leikkitilojen järjestämisessä sukupuolittain (Kettunen 2013, 24.) Kasvatustavan tavoitteena on myös tarjota lapsille mahdollisuus löytää omat henkilökohtaiset mieltymyksensä ja omat valintansa. Kasvatustavan tavoitteena ei ole tehdä naisista miesten kaltaisia, vaan saada kaikille samat mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan. Kasvatus, joka purkaa olemassa olevia sukupuolistereotyyppioita on valtaamassa varhaiskasvatuksen kenttää

maassamme (Paumo 2013, 22). Stereotypiat ovat käsityksiä ja uskomuksia naisista ja miehistä sekä heille ominaisesta käyttäytymisestä (Hynninen 2011, 12). Miehillä ominaiseksi toiminnaksi voidaan nähdä metsästäminen ja jääkiekon pelaamisen, kun taas naiset kuuluvat tästä näkökulmasta hellan ääreen. Kasvattajien tulee kuitenkin itse olla ensin tietoisia omasta käyttäytymisestään vuorovaikutustilanteissa. Vasta tämän jälkeen he pystyvät aktiivisesti toimimaan stereotyyppien purkamisen edistämiseksi. (Määttä & Turunen 1991, 69-70.) Jotta päästäisiin kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa, tulisi lapsille antaa valmiudet tasa-arvoisemman yhteiskunnan luomiseen. Tämä on huomioitu Valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 12-15), johon on kirjattuna lasten, tyttöjen ja poikien tasa-arvoinen huomioiminen päivähoidossa sekä kehoitetaan kehittämään yhteiskuntaa ja maailmaa. Suuri osa lapsista käy ison osan varhaislapsuudestaan päivähoidossa. Lapset oppivat sukupuoliroolit jo varhain, jolloin varhaiskasvatuksen tasa-arvokasvattajan rooli on merkittävässä asemassa. Kunnan kustantamassa päivähoidossa oli 1-6-vuotiaista lapsista kaikkiaan 57,3 prosenttia vuonna 2012 (Lasten päivähoito 2012). On silti erityisen tärkeää pyrkiä lapsen molempien kasvatusympäristöjen kodin ja päivähoidon olemaan samassa linjassa keskenään ja toimimaan samalla tavalla riippumatta fyysisestä ympäristöstä. Jatkuvuus tuo lapselle turvallisuuden tunteen. (Vienola 2011, 163; Mikkola & Nivalainen 2009, 12).

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kattava kuva käytännön sukupuolisensitiivisestä ja tasa-arvokasvatuksesta yhdessä päiväkodissa. Haastatteluiden kautta hain kasvattajilta vastauksia kysymyksiin: Miten sukupuolisensitiivistä kasvatusta toteutetaan päivähoidossa? Miten kasvattajat ymmärtävät sukupuolisensitiivisen kasvatustavan? Työssäni avaan aiheen keskeisimmän käsitteistön. Työni perustuu kirjallisuuskatsaukseen, aiempiin tutkimuksiin sekä kasvattajien henkilökohtaisiin haastatteluihin, jotka analysoin jakamalla vastaukset tutkimuskysymyksiä vastaaviin teemoihin. Lopuksi olen yhteenvetoon koonnut esille nousseet tärkeät seikat ja pohdin varhaiskasvatuksen kehittämisen kohteita kuin myös sukupuolisensitiivisen mallin leviämisen esteitä. Opinnäytteen lähestymistavaksi valitsin laadullisen tutkimuksen. Aineistonkeruun toteutin haastattelemalla Lastenrannan päiväkodin kasvattajia. Haastatteluja tutkimuksessa on kaikkiaan kahdeksan, jotka toteutin kesän 2013 aikana.

2 SUKUPUOLISENSITIIVISYYTEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Tässä luvussa esittelen sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen ja -pedagogiikkaan liittyviä käsitteitä, jotka olennaisesti liittyvät kasvatusmalliin. Pedagogiikalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa valintoja, rajoja, arvoja, tapaa sekä menetelmiä, joiden mukaan toimintaa järjestetään (Mikkola & Nivalainen 2009, 25-27.) Avaan myös sukupuolisensitiivisen käsitteen sisältämän tematiikan ja pohdin, miten kukin omalta osaltaan voisi osallistua tasa-arvoisemman yhteiskunnan ja maailman luomiseen. Luvun loppuun olen koonnut työn kannalta tärkeimmät käsitteet taulukoksi (Taulukko 1.), jonka tarkoituksena on avata haastavat käsitteet lyhyesti ja ymmärrettävästi.

2.1 Sukupuolisensitiivinen malli kasvatuksessa

Ylitapio-Mäntylä (2011, 274-284) määrittelee sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tarkoittavan kasvatopedagogiikkaa, jossa otetaan huomioon sukupuoliin liittyvät käsitykset ja stereotypiat, jotka ovat kiinteästi liitoksissa sukupuoleen. Stereotyyppiset käsitykset voidaan nähdä varsin pysyvinä näkemyksinä ja uskomuksina miten tyttöjen ja poikien, naisten ja miesten tulisi olla ja elää. Stereotypioilla voidaan myös nähdä olevan negatiivinen vaikutus ihmisten ennakkokäsityksiin, kuten esimerkiksi naiset eivät osaa tehdä korjaustöitä tai mies vaihtaa vaippaa lapselle. (Tasa-arvotiedon keskus 2013). Sukupuolisensitiivisessä mallissa kyseisiä käsityksiä sukupuolesta ja sukupuolistereotypioista pyritään sukupuolisensitiivisen toiminnan avulla rikkomaan. Lasten maailmankuvaa avarretaan antamalla lapsille mahdollisuus kokeilla myös stereotyyppisesti toiselle sukupuolelle ominaista toimintaa. Kasvatustalli kiteyttää ajatuksen siitä, että tyttöjen ei aina tarvitse leikkiä hoivaleikkejä poikien miekkaillessa metsässä, vaan näitä leikkejä voi leikkiä kumman tahansa sukupuolen edustaja. Mallin tavoitteena ei ole korostaa miesten ja naisten välisiä eroja, vaan tuoda ne näkyviksi, nostaa esille, jotta olemassa oleviin epäkohtiin pystyttäisiin puuttumaan ja samalla myös poistamaan niitä. Sukupuolisensitiivisyyden tavoitteena voidaan nähdä olevan sukupuolistavien käytäntöjen purkaminen. Vaikka käytäntö itsessään ei omaa sukupuolta, voidaan ne Ylitapio-Mäntylän (2009) mukaan silti nähdä naisten tai miesten toimintoina, kuten puu- ja

tekstiilityöt. Näistä syistä tulisi sukupuoli nähdä muunakin, kuin pelkkänä biologisena asiana; lapsi kokonaisena jäsenenä osana yhteiskuntaa ja vallitsevaa kulttuuria. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tulee kohdata jokainen lapsi yksilönä ilman sukupuolen rajoittavaa roolia, jolloin kasvattaja näkee lapsen oikeasti hänen todellisuutensa mukaisesti ja osaa vastata lapsen tarpeisiin. Olennaista on, että lapsille annetaan mahdollisuus kasvaa tasa-arvoisemmassa maailmassa, jolloin he voivat omien kokemustensa pohjalta jatkaa tulevaisuudessa tasa-arvoisemman yhteiskunnan ja maailman rakentamista.

Tasa-arvo on ihmisoikeus. Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ja niiden tarkoituksena on turvata ihmisten arvokas elämä. Oikeudet ovat ihmisten itse määrittelemiä ja ne ovat olennaisesti liitoksissa sosiaaliseen elämään. (Ihmisoikeudet.net.) Tasa-arvon toteutumista ohjaavat kansalliset ja kansainväliset lait. Tasa-arvo ei kuitenkaan toteudu pelkkien lakien avulla, vaan niiden noudattamista tulisi jatkuvasti valvoa. (Paumo 2012c.) Puhuttaessa sukupuolten välisestä tasa-arvosta Syrjäläinen ja Kujala (2010, 29) kiteyttävät sen tarkoittavan niitä yhtäläisiä mahdollisuuksia, jotka molemmilla sukupuolilla tulisi olla toteuttaakseen itseään ja osallistuakseen yhteiskunnalliseen toimintaan. Tasa-arvo sukupuolten välillä on riippuvainen elämästä ajasta sekä paikasta. Pelkkä yksilö ei voi yksin vaikuttaa tasa-arvon saavuttamiseen vaan vaaditaan poliittisia päätöksiä, hallinnollisia tekoja sekä toimia arjessa, jotta oikeudet ja velvollisuudet tavoittaisivat harmonisesti molemmat sukupuolet. Tasa-arvon tavoitteena ei ole kuitenkaan muuttaa naisia miesten kaltaiseksi tai toisinpäin. Lahelman (1989a, 15) tulkinnan mukaan tulisi uudistaa olemassa olevaa arvo- ja palkitsemishierarkiaa niin, että myös naisilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet päästä samaan kuin miehillä. Toisaalta joillain osa-alueilla miehiä myös syrjitään, kuten asevelvollisuus ja lastenhoitoon liittyvissä asioissa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi samoja mahdollisuuksia kouluttautua, pyrkiä töihin yritysten johtaviin asemiin ja ansaita samansuuruista palkkaa. Voidaan kuitenkin todeta, että 2010-luvulla valtiolla johtavassa asemassa olevat naiset ansaitsevat jo enemmän kuin miehet. Kuitenkin muissa valtion, kuntien ja yksityisellä sektorilla naisten kokonaisansiot ovat pienemmät kuin miesten samoissa tehtävissä. (Siivonen 2013.)

2.2 Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka

Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka pohjautuu Ylitapio-Mäntylän (2012, 177, 179) pohdinnassa feministisen pedagogiikan näkökulmiin, jonka tavoitteena on kehittää ja suunnitella opetusta niin, että siinä voidaan ottaa huomioon sukupuoli, erot sekä erilaisuus. Pedagogiikan tavoitteena on turvata lasten näkökulmien huomioiminen ja vuorovaikutuksellisuus opettajan ja lapsen välillä. Tavoitteena on turvallisen ja kannustavan oppimisympäristön rakentaminen siten, että kukin uskaltaa tuoda omat kykynsä esille. (Rekola & Vuorikoski 2006, 17.) Feministisen pedagogiikan avainkäsitteinä voidaan nähdä naisnäkökulman huomioiminen, valtauttaminen sekä itsetietoisuus (Hooks 1994, 16-17).

Olemassa olevat erot eivät Ylitapio-Mäntylän (2012, 26) mielestä saa synnyttää ihmisten välille eriarvoisuutta. Toimintaa esimerkiksi auto- tai nukkeleikit, joka ei ole suoranaisesti suunnattu kyseiselle sukupuolelle, tulisi sitä lapsilla kuitenkin olla mahdollisuus harjoittaa ja kokeilla. Näin lapsi saisi ymmärryksen asian mielekkyydestä itselleen. Tavoitteena on rikkoa ja ylittää näkymättömiä rajoja, jotka ohjaavat meidät tiettyihin stereotyyppisiin toimintamalleihin. Ylitapio-Mäntylän (2012, 184) mukaan lasten tulisi saada tukea omaan kasvuunsa ja kehitykseensä siten, että heistä kasvaisi välittäviä ja itsenäisiä ihmisiä. Sukupuolen ei saisi antaa vaikuttaa liikaa lapsen kasvun tukemisessa, vaan lapsen kasvua, oli hän sitten tyttö tai poika, tulisi tukea yksilöllisesti juuri hänen henkilökohtaista kasvuaan tukevalla tavalla. Sukupuolisensitiivisen kasvatuspedagogiikan yksi tavoite on (Jämställdhet på dagis. 2012) lapsen oman itsensä tuntemaan oppiminen.

2.3 Sukupuoli-identiteetti ja minäkuva

Cacciatoren (2007, 94-95) määritelmän mukaan sukupuoli-identiteetti tarkoittaa henkilökohtaista, sisäistä kokemusta ja tietoisuutta omasta sukupuolestaan. Cacciatore (2007) kirjoittaa, että tulisi hyväksyä ja sallia jokaisen olla sellainen kuin miksi olemme syntyneet. Sukupuolet ovat ominaisuuksiensa kanssa yhtä aikaa samanlaisia ja erilaisia. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa kukin saa olla omanlaisensa, omine erityisyyksineen, kuin myös tasa-arvokasvatuksessa naisten ja miesten tulisi olla samanarvoisia ja oikeutettuja samoihin asioihin ilman leimaa-

via tekijöitä, kuten sukupuoli, kuitenkin erilaisuutta arvostaen (Cacciatore 2009, 100).

Keskinen ja Hopearuoho-Saajala (1994, 19-20) koostavat sukupuoli-identiteetin kehittymisen kolmeen vaiheeseen. Ymmärtääkseen oman sukupuolen, tulisi käydä lävitse nämä kaikki sukupuoli-identiteetin kehittymisen vaiheet. Ymmärtäessä olevan tyttö tai poika on saavutettu ensimmäinen vaihe. Nähdessä sukupuolen jatkuvan läpi elämän on seuraava vaihe suoritettu. Viimeisenä jokaisen tulee ymmärtää oman sukupuolen pysyvyys, vaikka ulkoinen olemus muuttuisikin toiselle sukupuolelle ominaisemmaksi. Sukupuoli-identiteetin syntymiseen vaikuttavat myös Huuskan ja Karvisen (2012, 37) kirjoituksen mukaan sekä omien vanhempien että myös kasvattajien tukema tai tukematon toiminta. Tutkijat kirjoittavat, että jokaisella on olemassa sisäinen tunne siitä, millaisia olemme: tyttöjä, naisia, poikia, miehiä, jostain siltä väliltä tai ihan jotain muuta. Pienet lapset ilmaisevat oman sukupuolensa joustavasti, luovasti ja kokeillen, jolloin sukupuoli voi muuttua päivittäin mielialan ja toiminnan mukaan sen vaatimalla tavalla. Lapsilla ei ole olemassa vielä selviä sukupuoleen liittyviä sääntöjä ja rajoitteita. Kuuskoski (2007, 103-104) huomauttaa nykyisten sukupuoli-identiteettien vahvojen muokkaajien, kuten median, viihdeteollisuuden, mainostajien sekä kulutustavaramarkkinoiden olevan tasa-arvoisen yhteiskunnan esteenä, koska ne eivät osallistu sukupuoli-identiteetin rakentamisen tukemiseen, vaan aiheuttavat lapsille ja nuorille hämmennystä omasta roolistaan. Tämän seurauksena sukupuoleen kohdistuvat odotukset ja roolit ovat osin myös markkinatalouden luomaa.

Ihmisen identiteetti muovautuu Mäkisen (2011, 108) mukaan, hänen koko elämänsä ajan. Jämsän (2008, 34) mukaan jokainen meistä ilmaisee oman sukupuoli-identiteettinsä omalla erityisellä tavallaan, joko korostaen jotain tiettyä sukupuolta tai edustaen huomaamatonta sukupuolta, jota ei voi ulkoisen olemuksen perusteella luokitella kumpaankaan olemassa olevaan sukupuoleen. Tästä esimerkkinä pitkähiuksinen mies, joka pukeutuu punaiseen paitaan voi lapsen silmissä olla yhtä hyvin nainen kuin mies. Identiteetin useat eri puolet voivat näyttäytyä yhtäaikaan joko pysyvinä, muuntuvina, moniulotteisina ja/tai ristiriitaisina. Voimme olla samaan aikaan monessa roolissa esimerkiksi kotiäitinä ja opiskelijana ilman, että näiden roolien välillä olisi ristiriitoja. Hämmennystä saattavat aiheuttaa sukupuoleen si-

donnaiset roolit, jotka voivat sekoittua yhdessä ihmisessä keskenään. Tästä esimerkkinä virkkaavat pojat, jotka joitain vuosia sitten nousivat otsikoihin ihmisten ihmeteltäväksi (Tuomola 2004).

Macmillan (2006, 86) kumoaa väitöksen maskuliinisesta miehestä ja herkästä naisesta. Hän kirjoittaa naisten sukupuolistereotyypioiden muuttuneet nopeassa tahdissa, miesten roolien pysyessä samoina. Sodan riehuessa oli naisten hoidettava perinteisesti miesten hoitamat työt ja sodan jälkeen teollistumisen aikaan yhä useammat naiset lähtivät töihin kodin ulkopuolelle. Tällöin miehet eivät kuitenkaan jääneet kotiin hoitamaan lapsia. Näin ollen naisen rooli yhteiskunnassa muuttui miehen roolin pysyessä samana kodin ulkopuolella työssäkäyvänä tai maatilantöitä tekevänä isäntänä. Paumo (2012a, 141) huomauttaakin, miten vaikea on muuttaa historian muokkaamia toimintamalleja ja sukupuolirooleja niiden luodessa turvallisuutta jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. Omassa lähipiirissä naiset ovat edelleen päävastuussa lastenhoidosta ja miehet leivän pöytään tuomisesta. Kuitenkin yhteiskunta yrittää näitä rooleja koko ajan muuttaa esimerkiksi lapsen kotihoidontuen maksamisajan lyhentämisellä, jolloin äidit menisivät aiemmin töihin. Myös isän vastuuta sekä oikeutta hoitaa omaan lastaan pyritään korostamaan isyyslomien ja isäkuukausien kautta. (Isän vapaat 2013)

Ylitapio-Mäntylä (2012, 16) kirjoittaa, että lapsi alkaa ymmärtämään omaa sukupuoltaan ja herää huomaamaan ympäristössä vallitsevat ihmisten väliset erot kolmeen ikävuoteen mennessä. Huuska ja Karvinen (2012, 34) toteavat, että sukupuoli ei ole vain kasvatuksen tulos, vaan nousee aina myös lapsesta itsestään. Niin Rautio (2006, 27, 30) kuin Saastamoinenkin (2006, 172, 174) ovat samaa mieltä siitä, että minä ja minuus ovat usean tekijän summa, johon vaikuttavat niin perimä, kulttuuri kuin myös muuttuva yhteiskunta. Jokainen meistä kokee asiat erilailla ja asiat muokkaantuvat meissä erilaisiksi, joskus jopa tietoisesti. Minäkuva koostuu eletystä elämästä, aiemmista kokemuksista omasta toiminnasta, asenteista ja arvostuksesta itseään kohtaan. Mikäli kasvattaja on antanut lapsen olla vuorovaikutuksessa tärkeiden ihmisten sekä ympäröivän maailmansa kanssa oman kiinnostuksensa mukaan, on hänen minäkäsityksensä saanut kehittyä vakaaksi. Lapsi on saanut muokata käsityksen omasta itsestään ja hän tietää kuka on. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 40-42.)

Mihin yksilöt kuuluvat, miten kukin näkee itsensä osana sosiaalista ympäristöään ja mitkä ovat valintojen seuraukset elämässä? Näihin kaikkiin kysymyksiin saadaan vastaukset elämänmittaisen matkan aikana. Kuitenkin molemmille sukupuolille Macmillanin (2006, 88-89) ja Vilkan (2006, 137) näkemyksen mukaan on tärkeää, että lapset saisivat kasvaa lapsuutensa hyväksyvässä ilmapiirissä ja kehittää itselleen terveen minäkäsityksen. Lapsi tulee hyväksyä sellaisena, kuin hän itse itsensä kokee sekä häntä tulee tukea rehellisyyteen itseään kohtaan. Usein jo varhaislapsuudessa koetut asiat vaikuttavat pitkälle aikuisuuteen saakka, minkä vuoksi tulisi huomioida hyvä ja tasapainoinen kasvatus varhaiskasvatuksessa. Sukupuolisensitiivinen toiminta pyrkii rikkomaan olemassa olevia sukupuoli-rooleja, joita tarkastelen seuraavaksi.

2.4 Sukupuoliroolit

Oman kokemukseni perusteella lapsen syntymähetkellä kätilö kuuluttaa suureen ääneen lapsen sukupuolen, jolloin vanhemmat saavat varmistetun tiedon siitä, kumpaa sukupuolta he ovat odottaneet. Lapselle puetaan tietyn värisiä vaatteita ylle, jotta ulkopuoliset pystyvät vaatteiden värin perusteella ihastelemaan tyttöä tai poikaa. Lapsi ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa ole itse tietoinen omasta sukupuolestaan saati oman sukupuolen roolista yhteiskunnassa. Paumo (2012a, 148) ja Huopanen (1992, 37) ovat tutkimuksissaan selvittäneet, että kasvaessaan lapsi oppii ja omaksuu tiettyjä sukupuoli-rooleja, jotka muokkaantuvat jatkuvasti koko elämän erilaisten ympäristövaikutusten myötä. Näin ollen lapsi ei synny sukupuoleensa tytöksi tai pojaksi, vaan kehitys- ja kasvu-ympäristö kasvattavat heidät sukupuoleensa. Jo ennen kouluikää rakentavat lapset keskenään sukupuoli-rooleja, jota ryhmän paine entisestään kasvattaa. Lapset voivat nähdä palomiehet miehinä ja sairaanhoitajat naisina, vaikka todellisuudessa sekä mies että nainen selviytyvät kouluttautumalla kummastakin tehtävästä. (Cacciatore 2007, 97). Voidaan kuitenkin nähdä koko yhteiskunnan hiljalleen muuttavan näkemyksiään sukupuoli-roolien jyrkistä rajoista. Nykyään sekä tytöille että pojille on olemassa omat jalkapallojoukkueet, molemmat voivat hypätä mäkihyppyä ja pelata jääkiekkoa, jopa olympiata-solla. Omassa lapsuudessa piti ylittää kuntaraja päästääkseen jalkapallojoukkueen jäseneksi.

Oppiessaan tunnistamaan omaan sukupuoleensa liittyvät normit ja määritelmät Karvinen (2010, 126) toteaa lapsen kykenevän kyseenalaistamaan ne. Ylitapio-Mäntylän (2012, 180) mukaan yhteiskunta ja ideologiat määrittelevät olemassa olevat sukupuolierot sekä sukupuolisuuden, jonka mukaisiin normeihin tulisi sopia. Ylitapio-Mäntylä (2012) vielä lisää ja yhtyy Huuskan ja Karvisen (2012, 37) toteamukseen yhteiskunnan pakottavan meidät ilmaisemaan ja määrittelemään oman sukupuolemme sukupuolijärjestelmän rajojen sisällä. Kulttuuristen mielikuvien mukaan Härkönen (1998, 119) toteaa, että tytöt ja myöhemmin naiset edustavat heikompaa sukupuolta, joka nähdään alistumisena vaikkakin naissukupuoleen liitetään positiivisuutta sekä hyvyyttä. Tainio, Palmu ja Ikävalo (2010, 18) nostavat esiin perinteisen sukupuolijärjestelmän epätasa-arvon, jossa maskuliinisuutta pidetään korkeammassa arvossa feminiinisyyteen nähden. Tulisi muistuttaa lapsia ja nuoria huomaamaan, että jokaisessa yksilössä on molempia ominaisuuksia, joita käytetään tilanteista riippuen. Tarjoaako kulttuurimme riittävästi sukupuolia ja kuinka monta sukupuolta tarvitsemme, yksi, kaksi, kolme vai jopa enemmän? Tulisiko jokaisen maan siirtyä Saksan malliin syntymätodistus merkinnöissä, jolloin mahdollistettaisiin kolmen sukupuolen olemassa olo? Tällä mahdollistetaan lapsen itsenäinen päätös myöhemmässä elämänvaiheessa siitä, kumman sukupuolen hän itselleen tulee valitsemaan. Lakiuudistus päästää vanhemmat oman lapsen sukupuolen valinnan vaikeudesta. (Hudson 2013.)

Sukupuoli on yleisin luokittelun peruste. Se määrittelee ja jakaa meidät tiettyihin luokkiin. Ylitapio-Mäntylä (2012, 15, 23) luettelee sukupuoleemme vaikuttavia tekijöitä, jotka omien käsityksien ja oletuksien mukaan määrittelevät, millainen kunkin tulisi tyttönä tai poikana olla. Vaikuttaviksi tekijöiksi hän listaa: oman perheen, ystävät, sukulaiset, päivähoiton ja muut samanikäiset kaverit. Ajatukset eri sukupuolen edustajista ovat erilaiset ja hyvinkin pinttyneitä sekä sidonnaisia eletävään aikaan että kulttuuriin. Löytääksemme oman sukupuoliroolimme tulee Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (1994, 17) mukaan koota itselle kuva siitä, millainen oma sukupuoli on. Oppia omalle sukupuolelle sopivat käyttäytymismallit, jotta voimme elää miehenä tai naisena. Elämme murroksen aikakautta, jolloin voimme tuoda oman sisäisen sukupuolemme julki, koska ainakin jotkut maamme vaikutusvaltaiset julkisuuden hahmot ovat uskaltaneet sanoa ääneen, millaisena he itsensä näkevät, vaikka se ei olisikaan heidän biologiselle sukupuolelleen ominaista. Sipilä

(1998, 58-59) toteaa tutkimusten osoittavan, että vallalla olevista sukupuoli-jaoista ja sukupuolista halutaan päästä eroon, mutta kuitenkin ei tiedetä, mitä halutaan tilalle ja mistä kaikesta halutaan päästä eroon vai voidaanko sukupuolia vain lisätä entisestään. Hynninen ja Juutilainen (2006, 11) huomauttavatkin, että kulttuuri ja historia ovat vahvasti liitoksissa sukupuoleen ja siihen liittyviin jakoihin. Tämän vuoksi niiden muuttaminen on hyvin vaikeaa. Mikäli halutaan tasa-arvoa, on yritettävä sukupuolirooleja edes horjuttaa. Aikuisten tarkastaessa omia käsityksiään sukupuolirooleista lapset voivat haluta pitää kiinni omista näkemyksistään ja jopa vastustavat kokeilemasta toiselle sukupuolelle ominaisia rooleja, toteaa Harris (2000, 276-277) teoksessaan. Olen koonnut alla olevaan taulukkoon edellä esitetyjä työhöni keskeisimmin liittyviä käsitteitä.

Taulukko 1. Käsitetaulukko

(Tasa-arvotiedon keskus 2013; Hynninen 2011; Identiteetti, minäkuva ja itsetunto 2013; Leinonen 2005)

Tasa-arvo	Jokaisen ihmisen yhtäläinen oikeus ja arvo olla yksilönä osa yhteiskuntaa. Keskeinen suomalaisten arvo on sukupuolten välinen tasa-arvo.
Tasa-arvokasvatus	Tavoitteena saavuttaa tyttöjen ja poikien arvostus itseään ja omaa sukupuoltaan kohtaan.
Minäkuva	Käsitys omasta itsestään ja suhteesta ympäröivään maailmaan. Vastaa kysymykseen: Millainen minä olen?
Sukupuolisensitiivisyys	Sukupuolinäkökulman huomioon ottaminen yhteiskunnan kaikilla tasoilla ja toiminnoissa.
Sukupuolisensitiivinen kasvatus	Herkkyyttä huomioida sukupuolen vaikutus toimintaan. Kasvattaja on tietoinen käsityksistään sukupuolesta, tasa-arvosta ja omien asenteidensa vaikutuksesta työhön.
Sukupuolisensitiivinen ohjaus	Pyrkimys purkaa vanhoja käsityksiä ja uskomuksia sukupuolesta sekä rakentaa niiden tilalle uusia merkityksiä. Ohjaaja huomioi tilanteet, joissa sukupuolta tuotetaan.
Sukupuoliroolit	Käsityksiä ja odotuksia siitä, kuinka miesten ja naisten tulisi käyttäytyä ja toimia omalle sukupuolelleen ominaisesti. Tiiviisti yhteydessä sukupuoli-stereotypioihin.
Stereotypia	Luokittelevat ja yleistävät sukupuolten eroja ja yhtäläisyyksiä. Sisältää usein negatiivisen ennakkoluuloisuuden asioita kohtaan. Vähättelee yksilöiden välisiä eroja.

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS VARHAISKASVATUKSESSA

Tasa-arvolaki (L 8.8.1986/609) määrittelee, että sukupuoleen liittyvää epätasa-arvoa ei saisi olla naisten ja miesten välillä. Näin ollen tämä tulisi huomioida jo varhaiskasvatuksessa, jotta tasa-arvoon ja sen edistämiseen voitaisiin kiinnittää riittävästi huomiota ja samalla pystyttäisiin vähentämään sukupuoleen kohdistuvia stereotypioita (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26). Tässä luvussa tarkastelen sukupuolisenänsensitiivistä ja tasa-arvokasvatusta sekä -mallia päivähoitossa.

3.1 Sukupuoli- ja tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa annettujen mallien vaikutukset kantavat pitkään, jonka seurauksena Huuskan ja Karvisen (2012, 47) mukaan annettu sukupuolikasvatus vaikuttaa nuoruudessa siihen, miten nuori oman sukupuolensa murrosiässä hyväksyy. Moninaisuuden hyväksyminen ja sen puheeksi ottaminen helpottaa lasta ymmärtämään ja hyväksymään oman sekä muiden erilaisuuden sellaisenaan. Ylitapio-Mäntylä (2011, 280) huomauttaa, että lapset oppivat jo pieninä, miten sukupuolet erotetaan toisistaan ja millaisia eroja niistä löytyy. Lapset havainnoivat omaa ympäröivää maailmaansa sekä aikuisten toimintaa. Tämän vuoksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, millaisia ohjeistuksia ja puhetta lapsille asioista tuotetaan. Huuska, Karvinen (2012) sekä Ylitapio-Mäntylä (2011) näkevät varhaiskasvatuksen vaikutuksen lapsen oman sukupuolisuuden syntymiseen. Tästä johtuen tulisi varhaiskasvatukseen suuntaavassa koulutuksessa kiinnittää huomiota lasten sukupuoli- ja seksuaalikasvatukseen.

Keskinen ja Hopearuoho-Saajala (1994, 3, 16-17) muistuttavat erojen merkityksestä sukupuolten välisessä kehityksessä. Tyttöjen ja poikien kehityksellisissä eroissa on kasvattajilla vastuu huomioida nämä seikat ja olla tietoinen omien asenteiden ja kasvatustapojensa merkityksestä lapsen kehitykselle. Olemassa olevat omat käsitykset, asenteet ja eletyn elämän muokkaamat näkemykset voivat vaikuttaa huomaamatta siihen, miten tyttöjä ja poikia ohjataan ja kasvatetaan. Olisi syytä miettiä, kenen tulisi ensin muuttua jos ajatellaan lasten käyttäytymisen olevan poikkeavaa kyseiselle sukupuolelle. Ilman lasten mielipiteiden kuulemista tytöt

viedään parturiin ja pojat paloasemalle työhön tutustumaan. Entä ne pojat, jotka haaveilevat parturiksi ryhtymisestä ja tytöt, jotka haluavat pelastaa hädässä olevia? Kielletäänkö tällaisella toiminnalla heidän tulevaisuuden haaveensa tai saadaanko lapset ajattelemaan oman toimintansa olevan väärin? Kasvattajien on tarkkaan mietittävä oman toimintansa vaikutus lapsiin. Lahelma (1989b, 24) muistuttaa, että tulisi huomata olemassa olevat, huomaamattomat ja itsestään selvät näkemykset siitä, miten stereotyypiat vaikuttavat heikentävästi tasa-arvon saavuttamiseen. Härkönen (1998, 115) kirjoittaa tyttöjen ja poikien sukupuolen mukaisista eroista heidän tekemisissään. Lapsien omaksuessa kymmeneen ikävuoteen mennessä sukupuolelleen ominaisten kotitöiden tekemisen, on varhaiskasvatuksen merkitys tasa-arvokasvatuksessa ja sukupuolisensitiivisen mallin antajana tärkeässä roolissa muokatakseen perinteisiä malleja. Pienessä päiväkodissa on erinomaiset mahdollisuudet tarjota lapsille erilaisten roolien kokeilua ja ottaa lapset mukaan päivittäisiin arjen toimintoihin, kuten esimerkiksi siivoamiseen, ruoanlaittamiseen ja apulaisena toimimiseen. Leikin kautta lapsi pystyy kokeilemaan erilaisia rooleja ja oppii huomaamaan niiden olevan sallittuja kaikille sukupuolesta riippumatta.

3.2 Perheen ja päivähoidon yhteistyö sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa

Noudatettaessa sukupuolisensitiivistä kasvatuspäädagogiikkaa tulee toiminnan suunnittelussa huomioida erilaisten toiminta- ja opetusryhmien merkitys poikien ja tyttöjen kasvun tukemisessa. Lasten vahvuuksien ja heikkouksien huomioonottaminen ilman sukupuoleen sidottua jakaumaa auttaa Ylitapio-Mäntylän (2012, 182) mukaan huomioimaan lapset tasa-arvoisesti kaikessa toiminnassa. Näin annetaan jokaiselle mahdollisuus osallistua ja olla toimijana, ei aina vain vastaanottavana osapuolena. Kaikkien ääni saadaan kuuluville myös niiden hiljaisimpienkin. Huomion kiinnittäminen äänekkäisiin ja vilkkaisiin lapsiin syö itsenäisten ja hiljaisten lasten ajasta suuren osan pois, koska heitä ei tarvitse olla koko aikaa tukemassa ja vierellä ohjaamassa. Huuska ja Karvinen (2012, 36) kehottavat kasvattajia kiinnittämään omaan toimintaan huomiota, jotta tasa-arvo ja -vertaisuus toteutuisivat. Jokaisella lapsella on yhtäläinen oikeus olla näkyvä. Avoin ja hyväksyvä kasva-

tusympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden ilmaista itseään ja omaa sukupuoltaan hänen kokemallaan tavalla. Tällainen ympäristö antaa mahdollisuuden tuoda esiin omat toiveet, kiinnostuksen kohteet sekä omat persoonalliset puolet. Kuten meillä kaikilla myös kasvattajilla on omat näkemyksensä asioista ja ihmisestä etukäteen. Näiden vaikutukset lapseen, toimintatapoihin ja kasvatukseen tulisi kasvattajien itsensä tiedostaa. (Cantell 2010, 37.)

Ylitapio-Mäntylä (2012, 17) korostaa lasten erojen huomioimista yleisesti kasvatuksessa ei aina vain sukupuolten välisessä, vaan myös saman sukupuoliryhmän edustajien välillä. Kaikki tytöt eivät ole rauhallisia ja pidä askartelusta, vaan osa heistä haluaisi mielellään olla mukana rajummissa leikeissä. Lapsille tulisi antaa mahdollisuus leikkien myötä kokeilla ja kokea sukupuolirajoja rikkovaa toimintaa sekä antaa heidän myös ylittää oman sukupuolensa näkymättömät rajat. Näin toimiessa puretaan olemassa olevia sukupuolistavia käytäntöjä luoden uusia toimintamalleja toimien sukupuolisensitiivisen ajatusmallin mukaan. (Ylitapio-Mäntylä 2011, 282.)

Macmillan (2006, 29, 55) huomauttaa ympäristötekijöiden vaikutuksen merkityksestä lapsen kehityksessä. Varhaiskasvatuksen kasvattajien harteille ei voida yksinomaan jättää sukupuolisensitiivistä kasvatusta, vaan myös vanhempien tulee huomioida oman käyttäytymisensä merkitys sekä voimakkaiden sukupuolistereotyyppien vaikutus lapsen kehitykseen. Vanhempien erilainen suhtautuminen eri sukupuolta edustavaa lasta kohtaan omalta osaltaan tukee ja samalla jatkaa kulttuuristen odotusten ja roolien siirtämistä sukupolvelta toiselle. Macmillan (2006, 72) tulkitsee tutkimusten osoittavan sen, että lasten sukupuolelle ominaiseen käyttäytymiseen vaikuttavat eniten lapsen omat vanhemmat yhdessä muiden tekijöiden kanssa. Harris (2000, 278-279) väittää kuitenkin suurimmaksi vaikuttavaksi tekijäksi muut samaa sukupuolta olevat lapset. Vaikka lapset olisivatkin olleet pienempänä itselleen biologisen sukupuolen omaavista rooleista kaukana, he tulevat ne oppimaan ensimmäisen vuosikymmenensä aikana toisilta lapsilta, jolloin erot sukupuolen sisällä tasoittuvat ja sukupuolten välillä kasvavat. Vanhempien halutessa poiketa vallitsevasta tavasta oman lapsen sukupuolelle ominaisesta pukeutumisesta, harrastuksista yms. voidaan vaikuttaa vain tietyn aikaa. Myöhemmässä elämänvaiheessa vanhempien kasvatuksen, arvojen ja asenteiden vaikutukset

heikentyvät, päivähoidon, koulun ja muiden samanikäisten lasten vaikutusten voimistuessa. (Viljamaa 2008, 118.)

3.3 Kasvattajan rooli sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa

Kasvattajan tehtäväksi jää huomioida toiminnan suunnittelussa sen monipuolisuus ja jaotteleminen sukupuolen mukaan. Kasvattajan herkkyys, *sensitiivisyys*, auttaa Ylitapio-Mäntylän (2012, 179-180) mukaan kasvattajaa huomioimaan yksittäisten tilanteiden vaikutuksen kokonaisuuteen. Kiinnittämällä huomiota pieniin asioihin saadaan kokonaisuus pysymään ehjänä. Kuten esimerkiksi lasten kuulumisten kysyminen päiväkodissa voi olla jännittävä kokemus joillekin lapsille. Tällöin kasvattajan tulisi huomioida lapsi ja auttaa hänet vaikean tilanteen ylitse turvallisesti lasta tukien. Hän voi kysyä kyllä ei vastausten kautta muutamalla kysymyksellä ja myöhemmin keskustella lapsen kanssa kahden kesken asioista syvemmin.

Oppiakseen ja omaksuakseen lapsi tarvitsee mallin, jonka kautta hän peilaa omia käsityksiään ja ajatuksiaan. Paumo (2012a, 148) korostaa kirjoituksessaan kasvattajan omien käsityksien merkitystä sukupuolten välisissä suhteissa ja sukupuoleen sidotuista odotuksista, jotta hän pystyy niitä kyseenalaistamaan ja toimimaan tietoisesti toisin. Usein kuitenkin tiedostamattomiin asenteisiin on vaikea vaikuttaa sekä saattaa kasvattaja ne itse huomaamaan. (Paumo 2013, 22-23.) Myös Gustavsson (2012, 4) kokoamassaan oppimateriaalissa, muistuttaa kasvattajia työssään huomioimaan oman suhtautumisensa tyttöihin ja poikiin sekä siihen millaisia tehtäviä, vastuita, palkintoja ja kannustimia, taikka kehoituksia lapsille annetaan. 1990-luvulla kannustettiin tyttöjä pinkillä kiltti tyttö -mukilla ja poikia reipas poika -mukilla, jotka selkeästi ohjasivat lapsia tiettyyn käyttäytymismalliin. Paumo (2012b) huomauttaa kasvattajan roolin merkityksestä sukupuoltaan etsivän lapsen tunteiden ja toiminnan sanoittamiseen ja sukupuolisensitiiviseen ilmaisemiseen, jolloin lapsi itse päättää, kumpaan sukupuoleen hän tulee kiinnittymään. Kasvattajan ollessa kykenemätön keskustelemaan ja antamaan tietoa lapsille heidän sukupuolestaan ei lapsilla Vilkan (2006, 138) mukaan voi olla ymmärrystä omaa sukupuoltaan kohtaan.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avaan tutkimuksen tavoitteet, tarkoituksen sekä toteutuksen. Lisäksi kerron tutkimuskohteesta sekä tutkimuksen analysointitavasta.

4.1 Tavoite ja pääkysymykset

Tavoitteena oli saada tutkimuksen kautta kattava kuva kasvattajien näkemyksistä ja kokemuksista tasa-arvokasvatuksesta päivähoidossa. Tavoitteena oli myös saada selville kasvattajien näkemyksiä tasa-arvokasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa sekä heidän näkemyksiään tasa-arvoista kasvatusta kohtaan. Tarkoituksena oli myös selvittää Lastenrannan päiväkodin nykyisten käytettävissä olevien kasvatusmenetelmien tuki kohti lasten tasa-arvoista kasvua. Halusin lisäksi selvittää kasvattajien näkemyksen sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta.

Tutkimuskysymykset:

Millaisena kasvattajat näkevät tasa-arvon?

Miten kasvattajat toteuttavat tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa?

Mitä tarkoittaa sukupuolisensitiivinen kasvatus kasvattajien näkökulmasta?

Miten sukupuolisensitiivistä kasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa?

4.2 Tutkimusprosessin kulku

Keskustelut opinnäytetyöstä ja siihen osallistumisesta käytiin kevään 2013 aikana Lastenrannan päiväkodin vastaavan lastentarhanopettajan kanssa. Myöntävän vastauksen jälkeen tiedotin henkilökuntaa lisää tutkimuksesta ja varmistin kasvattajien osallistumisen haastatteluihin. Näin ollen haastateltavien valinta tapahtui päiväkodin lupautumisen myötä yhden päiväkodin kasvattajista, joista kullakin on

omakohtaisia kokemuksia ja asiantuntijuutta kasvattajan työstä. Tutkimukseen lupautui mukaan kahdeksan kasvattajaa. Haastateltavien kanssa sovin aikataulut haastattelujen tekemiseen, jotka toteutuivat kesä-heinäkuun 2013 aikana. Haastatteluaikataulu muokattiin sopivaksi kunkin kasvattajan työaikojen mukaan. Osan haastatteluista tein kasvattajien kotona ja osan päiväkodilla kasvattajien työajan ulkopuolella. Tämä koettiin parhaaksi vaihtoehdoksi, jotta työ lasten kanssa ei häiriintyisi haastatteluiden vuoksi. Haastattelukysymykset haastateltavat saivat ennakoon, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin ja pohtia rauhassa vastauksiaan tasa-arvosta ja sukupuolisensitiivisyydestä päiväkodissa ja omassa työssään.

4.3 Laadullinen tutkimus ja haastattelu

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan empiiristä tutkimusta, jossa aineisto omaan tutkimukseen monesti kerätään itse esimerkiksi haastatteluiden kautta. Tutkimusmenetelmän tavoitteena ei ole löytää totuutta asioihin, vaan tutkimuksen kautta pyritään osoittamaan löydetty havainnot, jotka eivät nouse esille heti. Tutkimusmenetelmän tavoitteena on saada kasvattajille lisää tietoa tutkittavasta asiasta ja samalla lisätä heidän positiivisia ajattelu- ja toimintatapoja. (Vilkkä 2005, 98, 103.) Opinnäytetyön alkuvaiheessa pohdin valitsenko laadullisia vai määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Määrällisen tutkimuksen kyselyiden kautta olisi ollut vaikea tutkimusta toteuttaa, koska tavoitteena oli selvittää kasvattajien henkilökohtaisia näkemyksiä omakohtaisine kokemuksineen. Aineiston kerääminen yksilohaastattelun kautta oli sopivin tutkimushaastattelutavoista (Vilkkä 2005, 101). Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltava ovat välittömässä verballisessa yhteydessä toisiinsa. Nauhoittamalla haastattelut haastattelija pystyy saamaan kaiken sen aineiston tallelle, mitä haastattelun aikana keskustellaan. On sitten eri asia, kuinka tutkija tulkitsee saadun materiaalin ja mitä johtopäätöksiä tutkija tulee aineistosta tekemään. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 23,29.) Tästä johtuen onkin merkittävää avata tulokset tarkkaan, jotta lukija voi havaita, mitkä ovat tutkijan omaa tulkintaa ja mitkä seikat ovat tulkintaan vaikuttaneet. Nauhoitetut haastattelut muokkasinkin kirjalliseen muotoon. Materiaalia kasaantui useita kymmeniä sivuja, joista lähdin poimimaan tutkimuskysymyksiini vastaavimmat vastaukset.

Kysymysten ollessa avoimia vastaukset rön sylivät välillä hyvinkin laajoiksi. Vastuksista löytyi kuitenkin hyvin paljon kehitysideoita omaan työhön sekä selvensi kasvattajien omaa näkemystä työstään.

4.4 Kasvattajien haastattelut

Tein pedagogisen harjoitteluni Ylistaron Lastenrannassa. Harjoittelun aikana tutustuin henkilökuntaan sekä päiväkodin toimintamalleihin. Pitkään toimineen päiväkodin henkilökunta oli halukas pohtimaan omia sekä päiväkodin yleisiä näkemyksiä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä tasa-arvosta. Samankaltaisen arvo maailman pohtiminen sukupuolisensitiivisen kasvatustavan kautta auttoi henkilökuntaa kiinnittämään talossa oleviin epäkohtiin huomiota. Ennen kasvattajien yksilöhaastatteluita mietin etsiväni haastateltavat useasta eri päiväkodista. Kysyin kolmen päiväkodin vastaavilta päiväkodinopettajilta heidän kiinnostuksestaan osallistua tutkimukseen. Ainoastaan yhden päiväkodin koko henkilökunta lupautui mukaan. Koin tarpeelliseksi saada jokaisen kasvattajan osallistumaan, jotta saisin kattavan kokonaiskuvan päiväkodin toiminnasta. Kirjo kahdeksan haastateltavan kokonaisuudessa on kuitenkin sopivan laaja, koska työntekijöiden ikä, koulustausta ja työssäoloaika antavat riittävän monipuolisen näkökulman tutkimukselle. Uskon saaneeni syvemmän haastattelun aikaiseksi tuttujen kasvattajien kanssa, kuin jos olisin tehnyt haastatteluita useassa itselleni vieraissa päiväkodeissa.

Päiväkodin henkilökunta suostui helposti haastateltaviksi, vaikka haastatteluiden lähetessä muutama hieman epäröi omaa osallistumistaan. Epäröinti johtui aiheesta sekä omasta tietämyksestä aihetta kohtaan. Työlläni on kaupungin myöntämä tutkimuslupa, joka omalta osaltaan tuki kasvattajien osallistumista haastatteluihin. Myös haastatteluiden nauhoittaminen jännitti useampaa haastateltavaa. Kuitenkin haastateltavat suhtautuivat tutkimukseen myönteisesti sekä uudismielisesti. Ennen jokaista haastattelun aloittamista kävin haastattelukysymykset kasvattajien kanssa lävitse, jotta sain varmistetuksi että kysymykset oli ymmärretty ja puhuimme samaa kieltä (Vilkkä 2005, 104-105). Keskusteluiden päästessä alkuun sain erittäin kattavan ja laajan materiaalin sekä mahdollisuuden tutustua syvemmin kasvattajiin. Lähes jokainen haastattelu kesti yli tunnin, joten materiaalin litterointiin kului

useita kymmeniä tunteja. Haastatteluissa käytin laatimaani haastattelurunkoa (Liite 2) ohjaamaan haastattelun kulkua. Haastatteluiden teemat olivat: tasa-arvo, sukupuolisensitiivinen kasvatus, lasten erityisyys, päiväkodin resurssit sekä koulutuksen tarve. Kysymysten tavoitteena oli saada kasvattajat kuvailemaan ja kertomaan päiväkodin toimintaa käytännön esimerkein mahdollisimman laajasti (Vilkkä 2005, 106). Haastattelut ajoittuivat aikaan, jolloin henkilöstössä tapahtui suuria muutoksia. Myös se, että haastattelut tehtiin kesäaikaan, jolloin päiväkodissa lapsiryhmät yhdistettiin ja työnkuva oli muutenkin normaalista arjesta poikkeava, vaikuttivat omalta osaltaan kasvattajien vastauksiin.

4.5 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on Tuomen ja Sarajärven (2011, 91) mukaan perusanalyysimenetelmä. Analyysimenetelmä voidaan nähdä laajasti käytettynä myös muidenkin tutkimusten kuin vain laadullisen tutkimuksen sisältöjen analysoinnissa. Menetelmän tavoitteena on analysoida tekstiä, jonka avulla pyritään selvittämään sisällön toisuus tutkijan tulkinnan kautta. Aineistoa pyritään saattamaan tulkinnan ja päättelyn avulla useista alakäsitteiden määrästä kohti kuvaavia yläkäsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 104, 110-113.)

Analyysi koostuu kahdesta eri vaiheesta, jotka ovat Alasuutarin (1994) kirjassa eroteltu seuraaviin: havaintojen pelkistäminen ja aineiston tuloksien ratkaiseminen. Vaiheet kuitenkin limittyvät toisiinsa, vaikka tässä ne eritelläänkin. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa materiaalista nostetaan esiin vain oman kysymystenasettelun kannalta olennaisin. Omasta aineistostani etsin kasvattajien näkemystä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta ja tasa-arvosta. Löydetyistä havainnoista pyritään saamaan usean eri haastateltavan haastattelusta löytyvä yhteinen kokonaisuus, joissa on sama nimittäjä tai esiintyvä tekijä. Toisessa analyysin vaiheessa, arvoituksen ratkaiseminen, tavoitteena on saada aineiston materiaali tulkituksi. Tulkinnan avuksi etsitään yhtäläisyyksiä tai poikkeavuuksia jo olemassa olevista aiemmin tehdyistä tutkimuksista verraten niitä omaan tutkimukseen. (Alasuutari 1994, 30-31, 34-35.) Itse koin Eskolan (2007) alla esitellyn mallin selkeäksi analyysin ohjenuoraksi, jonka mukaan oman aineiston analysoin. Aineiston

läpikäyminen yhä uudelleen auttoi hahmottamaan esille nousevat yhtäläisyydet. Näin pystyin nostamaan teemat ja sisällyttämään niihin haastateltavien näkemykset aiheista.

Eskolan (2007, 169-177) mukaan analyysin eteneminen vaihe vaiheelta

- Aineiston teemoittain järjestäminen
- Varsinainen analyysi
- Aineiston tiivistäminen: *tematisointi* ja *tyypittely*
- Aineiston tärkeimpien kohtien esille nostaminen
- Analyysiin teorialiedon liittäminen, aiempiin tutkimuksiin kytkeminen

4.6 Haastatteluaineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen tuli puhe saada kirjalliseen muotoon, joten litteroin jokaisen haastattelun. Laadullisen aineiston tulee olla aina kuva- tai tekstimuodossa. Saadusta materiaalista lähdin etsimään yhtäläisyyksiä sekä poikkeavuuksia vastausten väliltä. Esille nousseiden ja oman kysymyksen asettelun kautta pyrin löytämään yhteiset nimittäjät, joiden mukaan teemoitin vastauksia yläotsikoiden alle. (Vilkkä 2005, 115.) Teemoja nostin tuloksista kuusi, joiden alle haastateltavien vastukset sopivat parhaiten. Teemoja olivat: tasa-arvo, tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa, sukupuolisensitiivinen kasvatus, kasvattajan rooli, toiminnan suunnittelu ja toteutus sekä resurssit. Teemat liittyvät olennaisesti tutkimuskysymyksiini. Teemojen sisältämät vastaukset olen koonnut haastateltavien vastuksista yhteen ja etsinyt niistä sekä yhteneväisyydet että eriävät mielipiteet. Kasvattajien näkemyksien tueksi tai kumoamiseksi olen etsinyt tietoa aiemmista tutkimuksista.

Teemoittelun tarkoituksena on saada aineisto järjestettyä siten, että eri teemojen välillä voi tehdä vertailuja. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 93). Haasteeksi koin haastatteluiden koodaamisen. Haastateltavia oli alle kymmenen ja heidän tuli pysyä tunnistamattomina työssä. Lopulta päädyin arpomaan haastatteluille numerot, jotta pystyin varmistamaan henkilöiden anonyymiyden. Tiivis työyhteisö ja pitkä yhteinen työhistoria voi paljastaa haastateltavan, mikäli heidät olisin aikajärjestyksessä tai nimikkeen mukaisesti jaotellut. Tämän vuoksi olen poistanut haastateltavien

kaikki tunnistettavuustiedot aineistosta. Myös ennen tutkimuksen tekemistä olen tiedotteessa, jonka olen henkilökunnalle jakanut, luvannut heille käyttäväni aineistoa vain tähän työhön. Suorien lainauksien käyttämistä olen tuloksien esittelyssä tietoisesti välttänyt. Tiedotteessa mainitsin lainaavani suoria lainauksia haastatetuista vain, mikäli se on asian selkiyttämisen vuoksi välttämätöntä. Anonymiteetti on tärkeää myös tutkittavien kesken. Koska tavoitteena on saada haastateltavien henkilökohtaiset näkemykset esille, tuli heille turvata tunnistamattomuus. Tunnistamattomana pysyminen suojaa haastateltavia negatiiviselta palautteelta tutkimuksen julkaisun jälkeen. (Kuula 2006, 200-201.)

4.7 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyyys

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida reliaabeliuden ja validiuden avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231). Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta, tutkimuksen tulosten tarkkuutta antavat samat vastaukset, mikäli tutkimus tullaan toistamaan. Validius kuvaa tutkimuksen pätevyyttä mitata tutkittavaa asiaa tutkimuksessa. Saatujen tulosten tulisi saavuttaa tutkimukselle asetetut päämäärät sekä tutkittava kohde. (Vilka 2005, 157-158, 161.) Omaa työtäni vertasin aiempiin tutkimuksiin, jotka Suomessa on tehty. Tavoitteenani oli saada päiväkodin henkilökunnalta heidän näkemyksiensä kautta kattava kuva sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä tasa-arvosta. Tavoitteena oli nostaa esille kasvattajien tietämys ja samalla myös tarve käsitteiden selkiyttämiseen, koulutus-tarve. Halusin myös selvittää käytännön työhön vaikuttavia tekijöitä edellä mainittujen teemojen puitteissa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa tarkastelen haastatteluaineistosta kokoamani tuloksia, joita olen verrannut aiempiin Suomessa tehtyihin tutkimustuloksiin. Tutkimuksen tulosten tulkitsemisen helpottamiseksi olen teemoittanut ensin vastaukset pääkysymysteni mukaisesti: Tasa-arvo, tasa-arvokasvatus, sukupuolisensitiivisyys, sukupuolisensitiivinen kasvatus. Lopulliset tulokset esitän myös näiden teemojen kautta. Tutkimusluvan myöntäjä vaatii, että kasvattajia ei pystytä identifioimaan tutkimuksesta/heidän vastauksistaan. Tästä johtuen olen ryhmitellyt samankaltaiset vastaukset teemojen alle ja arponut haastatteluille numerot selkiyttääkseni vastauksien määrän.

5.1 Tasa-arvo

Kysyttäessä kasvattajien näkemystä tasa-arvosta nousi vastauksista esille tasa-arvon merkitsevän tasapuolista kohtelua, yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia sukupuoleen, ikään, uskontoon ja etniseen taustaan katsomatta. Tyttöjen ja poikien, naisten ja miesten tulisi olla yhteiskunnassa samalla viivalla asiasta riippumatta. Tällä haastateltavat tarkoittivat yhtäläisiä mahdollisuuksia, velvollisuuksia ja oikeuksia molemmille sukupuolille tasa-arvoisessa suhteessa toisiinsa nähden. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että tasa-arvo ei ole päiväkodissa vain lasten, tyttöjen ja poikien välistä, vaan myös lasten ja kasvattajien välistä tasa-arvoa. (Haastattelut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)

Tasa-arvo, jokaisen lapsen tulisi saada olla arvokas, lähtökohdista, luonteesta, temperamentista ja muista asioista riippumatta (Haastateltava 8).

Tasapuolista kohtelua sekä tyttöjen ja poikien välillä ja silti erityispiirteet huomioon ottaen periaatteessa samat säännöt ja rajat yms. (Haastateltava 5).

Kukaan haastateltavista ei nostanut esille tasa-arvon tarkoittavan sitä, että sukupuolten erojen tulisi hävitä ja miesten ja naisten tulisi olla samanlaisia tai muuttua samankaltaisiksi (Petäjäniemi 1998, 15-19). Muutama kasvattaja korosti sitä, että

on tärkeää säilyttää kaksi sukupuolta, tytöt ja pojat, mutta ei tulisi kiinnittää kuitenkaan liikaa huomiota siihen, kummalle sukupuolelle ominaisempia asioita lapsi kulloinkin kokeilee. (Haastattelut 1, 4, 8) Lapsille annetaan päiväkodissa mahdollisuus toteuttaa itseään ja sallitaan oman persoonan näkyvyys. Tasa-arvo nähtiin kasvattajien keskuudessa myös kunkin lapsen pitämisenä arvokkaana ja tärkeänä omana itsenään juuri sellaisena kuin lapsi itsensä kokee. (Haastattelut 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8)

Lapsista, niin mun mielestä kaikki on saman arvoisia. Jos on lapsi jontekin erityinen, niin sitä ei mitenkään [...] kaikki on saman arvoisia. Siihen ei vaikuta ihonväri, eikä mikään. Kaikki on samalla viivalla. (Haastateltava 2.)

Tasa-arvo on sitä, että jokainen ihminen saa niin kuin tasa-arvoista kohtelua riippumatta siitä, että onko se nyt sitten tyttö vai poika vai suomalainen vai ruotsalainen vai 1-vuotias vai 5-vuotias. Niin, että otetaan huomioon niin kuin se lapsi, omana itsenään. (Haastateltava 3.)

Tasa-arvo käsitetään Suomessa yleisimmin miehen ja naisen välisenä tasa-arvona. Arvo on meille itseisarvo, päivänselvyys, kansallispiirre, jota vaalitaan ja jonka eteen tehdään jatkuvaa työtä koko yhteiskunnan voimin. (Hynninen 2011, 13-15.) Toisaalta tasa-arvo nähdään jo osin saavutetuksi, jolloin sille ei tarvitse enää mitään tehdä. Päivänselvänä asiana pitäminen voi kuitenkin omalta osaltaan sumentaa näkemystä työn tasa-arvoisuudesta. Tämän vuoksi varhaiskasvattajilla tulisi olla selkeä käsitys siitä, mitä tasa-arvo on ja tietoa tasa-arvoon liittyvistä käsitteistä. (Tasa-arvo kasvatuksessa 2013.)

5.2 Tasa-arvokasvatus varhaiskasvatuksessa

Haastateltavista osa kokivat tasa-arvokasvatukseen vaikuttavan olennaisesti kasvattajan omat arvot, arvopohja, joka omalta osaltaan vaikuttaa ennakkoluuloihin sekä stereotyyppisiin näkemyksiin tytöistä ja pojista. (Haastattelut 4, 6)

No siihen varmasti vaikuttaa ne kasvattajan omat arvot. Mä uskon, että se johtuu enemmänkin siitä arvopohjasta. No ehkä ennakkoluulokin ja sitten stereotypiat. (Haastattelu 6.)

Lahelma (1990, 24-25) kirjoituksellaan tukee kasvattajien näkemystä. Tasa-arvonäkökulman saavuttamiseksi työssään, tulee kasvattajan olla tietoinen omista stereotyyppisistä käsityksistään tyttöjä ja poikia kohtaan. Myös Cantell (2010, 127) kirjoittaa kasvattajien omien kokemusten vaikuttavan olennaisesti siihen, miten he toimivat työssään. Kasvattajia ohjaavat lait ja asetukset, mutta kunkin omat tulkinnot vaikuttavat siihen, miten työ käytännössä toteutetaan. Tasa-arvokasvatuksen tärkeänä tehtävänä on saavuttaa tyttöjen arvostus itseään ja naisia kohtaan, poikien itseään ja miehiä kohtaan samalla opettaen pois vanhoista käsityksistä ja uskomuksista omaa sukupuoltaan kohtaan. Näitä uskomuksia voivat olla mm. tyttöjen velvollisuus olla ja näyttää kauniilta sekä poikien suorittaminen, kilpailu, parhaana oleminen. (Cacciatore 2009, 102.)

Usea kasvattaja näki tasa-arvokasvatuksen olevan sitä, että jokaista lasta kohdellaan samalla tavalla, kunnioittaen, samoin säännöin, oikeuksin ja velvollisuuksin siten, että toiminta, tilat, lelut ja pelit sopivat sekä tytöille että pojille yhtä hyvin. Jokaiselle lapselle tulee myös tarjota yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja olla osana toimintaa. (Haastattelut 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8) Vastauksien perusteella voidaan nähdä kasvattajien ymmärtävän tasa-arvokasvatuksen koskettavan kaikkea toimintaa päiväkodissa. Kasvattajat kokivat päiväkodin kasvattavan lapsia tasa-arvoisesti. Osa kuitenkin pohti askartelujen ja leikkitilojen olevan enemmän tytöille kuin pojille suunnattuja. (Haastattelut 3, 5, 8) Osa kasvattajista myös näki, että pojille sallitaan riehakkaampi käyttäytyminen kuin tytöille. Riehakkaisiin tyttöihin ei myöskään suhtauduta niin suopeasti kuin riehuviin poikiin, vaan tytöiltä odotetaan parempaa käytöstä.

Tytöiltä odotetaan hienompaa ja parempaa käytöstä ja tytöt ehkä näyttää vähän mallia pojille, että miten pöydässä ollaan tai ja monesti sanotaankin, että no niin kattokaa tytöiltä mallia, että kuinka hienosti tytöt tekee jotain, vaikka värittää tuos sun vieres tai näin. Ja sitten taas poikia taas, en mä nyt sano, että sitä nyt aina odottaa, että ne riehuvat, mutta tavallaan se on niin kuin se yleinen käsitys, että ne on sellaisia. Jos on sitten mukana sellainen poikamainen tyttö, jota joutuu komentamaan niin sitä ei ehkä niin hyvin hyväksy sitä sen persoonaa, että sitä ei ehkä hyväksytä samalla lailla jos joku poika tekis näin. (Haastateltava 4.)

Samankaltaisiin tuloksiin päädyttiin myös Teräksen (2010, 119) tutkimuksessa. Kasvattaja myös pohti kannustetaanko tyttöjä osallistumaan toimeliaampiin leik-

keihin, kuten jalkapallon tai sählyn pelaaminen. (Haastattelu 2) Kasvattajan omalla suhtautumisella sekä toiminnalla on suuri merkitys sille, miten lapset suhtautuvat maskuliinisiin ja feminiinisiin toimintoihin (Bredesen 2004, 36-37).

Kasvattajat näkivät osana tasa-arvoista kasvatusta kuuluvaksi lapsen äänen ja mielipiteiden tietoisuuden huomioimisen arjessa sekä vuosittaisessa toimintasuunnitelmassa. Tasa-arvon nähtiin koskettavan myös lasten ja kasvattajan välistä toimintaa ei pelkästään lasten keskinäisiä välejä. (Haastattelut 3, 4, 7) Lasten äänen kuuleminen suunniteltaessa päiväkodin toimintaympäristöä sekä toimintaa, lisää heidän hyvinvointiaan. Toimimalla yhteistyössä lasten kanssa vaikutetaan heidän kokemukseensa päivähoidosta. (Eskel 2001, 90.) Mikäli lapsille opetetaan pienestä saakka vaikuttamisen mahdollisuus, keskustelun tärkeys, äänen kuuluville tuominen ja sen huomioiminen, he ymmärtäisivät omat velvollisuutensa kansalaisena aikuisiällä. Samalla lapset oppivat puhumaan omista tunteistaan ja tuomaan omia ajatuksiaan julki. (Haastattelut 3, 4, 6)

Kasvattajien vahva näkemys päiväkodin toiminnan tasa-arvoisuudesta on kasvattajien kokemus omasta ja työyhteisön toiminnasta. Jotta voitaisiin varmistua oman työn olevan tasa-arvoista, tulee kiinnittää huomiota ympärillä oleviin epäkohtiin, kuten käytettävään materiaaliin ja luettaviin kirjoihin. Tämä siksi, että yhtä usein kirjojen päähenkilö olisi tyttö, tarinat kertoisivat erilaisuudesta sekä pohtisi yhteiskunnallisia asioita. (Hynninen 2011, 41.) Tasa-arvokasvatukseen liitettiin toiminta sekaryhmissä, lasten ohjaaminen leikkiin toisen sukupuolen edustajan kanssa, perinteisten poikien ja tyttöjen leikkien sekoittaminen ja erilaisuuden hyväksymisen opettamisena. (Haastattelut 2, 3, 5, 6, 8) Päiväkoti nähtiin tärkeänä paikkana tasa-arvokasvatuksen edistäjänä. Molempien kasvatusympäristöjen sekä päiväkodin että koulun tehtäväksi nähtiin kasvattaa lapsia tasa-arvoon. Lait ja asetukset mainittiin velvoittavana osana tasa-arvokasvatuksen toteuttamisessa. (Haastattelut 6, 7)

Tasa-arvoista kasvatusta lisäisi muutamien kasvattajien mielestä se, että varhaiskasvatuspuolelle saataisiin lisää miehiä palkatuksi. (Haastattelut 3, 5, 7)

Mä oon ollu aina sitä mieltä, että joka päiväkodissa pitäis olla vähintään yks mieshoitaja, että kyllä tosiaan se on tärkeää ja kyllä se tosi-

aankin niin, naiset luonnostaan tietää enemmän tytöistä, niin sitten miehet pystyy ottamaan paremmin pojat huomioon. (Haastateltava 3.)

Kyseisen päiväkodin koko henkilökunta koostuu naisista, joka omalta osaltaan lisää lasten stereotyyppistä käsitystä kasvatustehtävän kuulumisesta naiselle (Vehviläinen 1974, 118-120, Määttä ja Turusen 1991, 23-24 mukaan). Kasvattajien näkemyksen mukaan kasvatusalan vetovoimaisuutta lisäämällä, miespuolisten kasvattajien palkkaamisella, lisättäisiin tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Esi-merkkinä miesten alalle saamisesta mainittiin palkkatason nousu. Näin saataisiin varhaiskasvatuksen perinteisiä rooleja sekä toimintatapoja muokattua molemmille sukupuolille kuuluviksi. (Haastattelut 3, 4, 7, 8) Huttunen (1998, 42-43) kuitenkin huomauttaa kirjoituksissaan sukupuolikulttuurin olevan syylistynyt sulkemaan miehet pois hoidon ja kasvatuksen piiristä. Voidaan siis nähdä kokonaisvaltaisen muutoksen vaativan sekä naisten että miesten käsityksien muuttumista sukupuolten välisistä työnjaoista ja perinteisten stereotyyppien purkamista. Myös Juutilainen (2003, 201-202) tutkimuksessaan toteaa, että tyttöjen on helpompaa suuntautua miesvaltaisille aloille kuin poikien vastaavasti naisvaltaisille aloille. Kasvattajat kuitenkin näkivät miesten alalle rantautumisen positiivisena ja hyvänä asiana. Tämä omalta osaltaan osoittaa ainakin näiden kasvattajien näkevän perinteisten roolien purkamisen olevan tärkeässä roolissa kasvatusalan kehittämisessä.

Eräs haastateltavista nosti esille kysymyksen: voidaanko tasa-arvokasvatuksena nähdä toiminta, joka estää useamman lapsen osallistumisen kulttuuriin sidonnaiseen tekemiseen, kuten esimerkiksi ruokarukous. Kasvattaja (5) pohti, millainen vaikutus ryhmään tällaisella toiminnalla on ja voitaisiinko tekeminen korvata jollain muulla tavalla kaikille sopivammaksi esimerkiksi lorituksen muodossa. Yhden kasvattajan nostaessa kyseisen seikan esille voidaan nähdä tämän olleen vain hänen pohdintaansa mahdollisesta muutoksesta, ei koko henkilöstön näkemys muuttuvasta toimintamallista. Tämä osoittaa kasvattajan ymmärtävän tasa-arvon laajempaan kuin vain sukupuolia koskevana asiana.

Pienryhmätoiminta voidaan nähdä varhaiskasvatuksen yhtenä keskeisimpänä toimintamuodoista, jonka tavoitteena on lapsen yksilöllinen tukeminen (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-34). Pienryhmätoiminnan merkitys toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa korostuivat kasvattajien vastauksissa. Haastatteluhetkellä pien-

ryhmät olivat kiinteät ja toimivat osan aikaa päivästä, muutamana päivänä viikossa. Pienryhmät olivat sekaryhmiä. Päiväkodissa ei ollut koskaan kokeiltu sukupuolittain jaettuja ryhmiä, eivätkä kasvattajat kokeneet siihen olevan mitään perustetta. (Haastattelut 4, 7, 8) Tarkoituksena ei ole aina olla sukupuolen mukaan jaoteltuna, mutta sukupuolten mukaan eriytetyn pedagogiikan kautta on saatu hyviä tuloksia aikaan. Ryhmäjaon ollessa sukupuolen mukaan tehty, pystytään sukupuolten luontaiset erot huomaamaan paremmin. Samalla pystytään paremmin ohjaamaan ja opettamaan lapsille valmiuksia, kuten tyttöjä rohkeampaan ja yksilöllisempään toimintaan sekä ohjaamaan poikia sääntöjen ja rajojen piiriin. (Bredesen 2004, 51-53.) Päiväkodilla ryhmä oli monesti suurryhmä, jota oli hankala liikuttaa paikasta toiseen, hallita ja säilyttää lasten mielenkiinto halutussa aiheessa. Kasvattajat pohtivat voidaanko isossa ryhmässä kiinnittää tarpeeksi huomiota lasten tasa-arvoiseen huomioimiseen. Lasten yksilöllisten erityistarpeiden tyydyttäminen vaikeutui, mitä suuremmaksi ryhmäkoko muodostui. (Haastattelut 1, 5, 6, 8)

Haastatteluista kävi ilmi, että Lastenranta on toiminut aiemmin edelläkävijänä pienryhmätoiminnan toteuttajana, mutta kasvattajat miettivät oliko kehitys jäänyt vuosien takaiselle asteelle ja ei sen vuoksi toiminut kunnolla. (Haastattelut 5, 8) Lähes jokainen kasvattaja totesi pienryhmätoiminnan näkyvän arjessa ainoastaan positiivisena asiana. Lasten havainnointi helpottuu, vuorovaikutus lasten kanssa paranee, lapsen erityisyyksien tunteminen ja niissä tukeminen että lapsen mielipiteiden kuuleminen nousevat pienryhmätoiminnan hyviksi puoliksi. Myös hiljaisemmat lapset saavat äänensä kuuluville pienemmässä ryhmässä. (Haastattelut 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8)

No varmaan justiin niin kuin siinä, kun on olemassa tämmösiä arkoja ja hiljaisia lapsia, niin ne otetaan huomioon niin, että ne on semmosia. Esimerkiksi on lapsia, jotka ei halua aamupenkillä kertoa, mitä ne on viikonloppuna tehneet, niin silloin, kun mä kyselen muilta lapsilta ja ne kertoo ihan tohkeissaan, mitä ne on tehneet. Sitten seuraavana olis vuorossa lapsi, joka ei halua kertoa, niin mä voinkin siltä kysyä erilaila, että: oliko sulla mukava viikonloppu, mihin se voi vastata vaan on tai ei. Mä voin muutaman tälläisen kysymyksen siltä kysyä, jolloin sekin lapsi on tullut huomioiduksi, mutta sen ei tarvitse pelätä sitä tilannetta, että apua nyt on hiljaista ja se vaan tapittaa mua ja mun pitäis vastata. Sitten mä voin myöhemmin, kun muut on jo leikkimässä jutella sen lapsen kans siitä ja silloin se voi jopa kertoa enemmän ja hyvinkin tarkasti siitä, mitä se on tehnyt viikonloppuna. Niin tämmösissä

asioissa se näkyy. Se lapsi huomioidaan ja se tulee kuulluksi kans, vaikka se olis arempi ja hiljainen. (Haastattelu 6.)

Lapsille tarjotaan mahdollisuus oman mielipiteen kertomiseen käsiteltävästä asiasta työskennellessä pienryhmässä. (Jantunen 2011, 135). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 18) mainitaan toimintaympäristön ja pienryhmätoiminnan vuorovaikutuksellisesta merkityksestä sekä kasvattajan ja lapsen, mutta myös lasten keskinäisen vuorovaikutuksen edistäjänä. Vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen ovat pienryhmätoiminnan perusajatuksena. Arjen rauhoittuessa pienessä ryhmässä voivat sekä lapset että aikuiset paremmin, päiväkotiiin syntyy kiireetön arki. Toiminnan suunnittelussa tulisi kuitenkin muistaa huomioida myös muiden kuin vain oman pienryhmän toiminta. Suunnitelmien yhteensovittamisella pystytään hyödyntämään käytettävissä olevat tilat paremmin. Tämän säävuttaakseen on päiväkodin työntekijöiden sitouduttava noudattamaan ennalta sovittuja käytäntöjä. Päivän rytmittäminen siten, että suurryhmä ei ole tekemässä samaa asiaa yhtä aikaa helpottaa sekä lasten että aikuisten toimintaa oleellisesti. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-47.)

5.3 Sukupuolisensitiivinen kasvatus

Käsite, sukupuolisensitiivinen kasvatus, aiheutti paljon pohdintaa osakseen. Useampi vastaajista tulkitsi käsitteen sisältöä laajasti sen sisältämät sanat osiin pilkkoen.

Lapsi saisi ihan pienestä pitäen mahdollisuuden kasvaa siksi omaksi itsekseen ilman, että, että joku muu lokeroi sen johonkin tai, että on ne sellaiset perinteiset roolimallit, että sä oot syntynyt tytöksi niin [...] mun mielestä se on sitä. Sitäkin, että enemmän lapsen ääntä kuuluville. (Haastateltava 7.)

Sensitiivisyys nähtiin kasvattajan herkkyytenä, suvaitsevaisuutena ja hienotunteisuutena huomioida, nähdä ja kuulla lapset tasa-arvoisesti havaiten sekä huomioiden lasten erityisyydet. Myös lasten luonteenpiirteiden ja kiinnostuksen kohteiden havaitseminen mainittiin kuuluvaksi sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus kasvaa omanlaisekseen hänen valintojaan ja mieltymyksiään.

myksiiän tukien. Kasvattajilta tulisi löytyä avarakatseisuutta kasvatustehtäväs-
sään. Pojan pitäessä punaisesta tulisi hänen antaa pukeutua lempiväriinsä, eikä
tuomita hänen käyttävän tyttöjen värisi vaatteita. Vaikuttavina tai kuulemista hei-
kentävinä tekijöinä koettiin olevan oma menneisyys, kokemukset, oman lapsuuden
kasvatusmenetelmät, ennakkokäsitykset sekä nykyhetki, jossa elämme. (Haastat-
telut 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)

Ehkä nykyään ei enää oo niin paljoa, mutta kun miettii vaikka vaate-
tusta, niin puetaan tyttöjen ja poikien väreihin ja opetetaan lapsia, että
sulla nyt on tää sininen paita ja tää on poikien väri. Monesti kuulee
lastenkin puhuvan siitä, että sulla on poikien värinen paita, miksi kun
sähän oot tyttö? Niin tavallaan se, että ne lapsetkin on niin kasvatettu
siihen, että pojat tykkää sinisestä ja tytöt punaisesta. (Haastateltava
4.)

Käyttäytymisen, joka ei totutusti liity tyttöjen tai poikien käyttäytymiseen, tulee suh-
tautua suvaitsevasti, jos toiminta ei vahingoita lasta itseään tai muita. (Siltala
1985, Määtän ja Turusen 1991, 77 mukaan). Usea kasvattaja oli sitä mieltä, että
lasten tulee saada leikkiä sukupuolisidonnaisia leikkejä, kuten poikien parturia,
kotia ja tyttöjen ajaa kuorma-autoilla ja rakentaa Legoilla. Pojan pukeutuessa ha-
meeseen, leikkiessä barbeilla, lykkiessä nukenvaunuja tulee hänen antaa näin
toimia. Mikäli tyttö haluaa pelata jalkapalloa, pukea mustat vaatteet päälleen ja
leikkiä autonkorjaajaa tulee myös hänelle toiminta sallia. Mikäli lapsen tekemisiä
ruvetaan pohtimaan liian syvien vesien kautta kadotetaan toiminnasta lapsen nä-
kökulma täysin. Lasten tulee saada kokeilla ja kokea erilaisia asioita ja mielenkiin-
tonsa kohteita löytääkseen niistä ne omimmat. (Haastattelut 2, 4, 5, 6, 7, 8) Rooli-
leikkien välityksellä lapsi kokeilee ja harjoittelee. Lapsi oppii roolien kautta erilaisia
toimintatapoja, tunteita, elämän pelisääntöjä ja hänen oma empatiakykynsä kas-
vaa. (Kinnunen 2003, 73-74.)

Ajattelin itse, että en ajattelisi sitä niin, että mulla on tässä nyt kaksi
poikaa ja kaksi tyttöä ja näitä tyttöjä mä kasvatan nyt näin, että niistä
tulee hienoja naisia ja ne käyttäytyy tällä lailla ja sitten taas, että pojat
osaa vaihtaa autonrenkaita. Paremminkin niin, että mulla on tässä nyt
neljä lasta ja näistä kaksi toinen tyttö ja poika on tällaisia poikamaisia
ja ne tykkää rajummista jutuista. Sitten on taas toinen poika ja toinen
tyttö, jotka taas on vähän tyttömäisempiä, jotka tykkää tehdä kampa-
uksia ja väritellä prinsessoja. Jotenkin se, että tavallaan antaa mah-
dollisuuden siihen, että tai antaa luvan molempien sukupuolten juttui-

hin sillä lailla, että antaa sen lapsen itse valita, mitä se haluaa tehdä. (Haastateltava 4.)

Niin eli ei saa kieltää, vaan lapsen tulee sallia kokeilla kiinnostuksensa kohteita. Niin, että annetaan kaikkien kukkien kukkia. Kaikki on mahdollista, ei tuomita ja annetaan omien käsitysten ja arvojen olla olemassa, mutta ei saa antaa vaikuttaa ammattikasvattajan roolissa. (Haastateltava 5.)

Moni pohti omien arvojen ja asenteiden vaikuttavuutta työhön. Asian esiin nostaneet olivat sitä mieltä, että ne eivät saisi vaikuttaa, mutta usein kuitenkin huomaa niiden läsnäolon. (Haastattelut 4, 5, 7, 8) Keskustelua herätti myös se, mikä on todellisuudessa sukupuolisensitiivisen kasvatuksen merkitys lapselle. Voidaanko lapsiin ja heidän valintoihinsa vaikuttaa tai olla vaikuttamatta hankkimalla neutraaleja leluja ja antamalla heidän kokeilla toimintoja omien halujensa mukaisesti. Muutama kasvattaja pohti sisäsyntyisten, kuten hoivavietti, merkitystä lapsen omiin valintoihin esimerkiksi leikeissä, leluissa ja muissa toiminnoissa. Kasvattajan ohjauksella ei nähty näihin vietteihin olevan vaikutusta, vaan lapsen oma kiinnostus ohjasi lapsen toimintaa varsinkin hyvin pienillä lapsilla. (Haastattelut 1, 4, 6, 8) Kasvattajat saavat vahvistuksen Bredesenin (2004, 35) kirjoituksista. Hänen mukaansa lapset ammentavat ympäristöstään vaikutteita ja muokkaavat ne itselleen parhaiten sopiviksi. Kasvattajat eivät voi tietää, mitkä mallit, toiminnot tai vaikutteet lapsi tulee poimimaan oman sukupuolensa ja sukupuoli-identiteettinsä rakentamiseen. Näin ollen voidaan todeta, että kasvattajat eivät voi vaikuttaa lapsen valintoihin. Lapsen itse valitessa leikkinsä ja leikkikalunsa voi tyttö valita nukan ja se hänelle sallitaan, mutta sitä ei hänelle kasvattajien puolesta tuputeta.

Sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen nähtiin vaikuttavan laajasti yhteiskunnan, median ja markkinoiden luotsaamat trendit. Haastatteluista nousi esille positiivisena asiana Angry Birds, jotka ovat ilmestymisensä myötä tuoneet poikien vaatetukseen voimakkaasti punaisen värin. Koruja nähdään yhä useammin myös poikien ranteissa, hiustyyliä ylittävät sukupuolten välisen rajan sekä leluteollisuus on mukana luotsaamassa rakennuspalikat myös tyttöjen käsiin. Nämä seikat nähtiin yhteiskunnan ja markkinoiden merkinä hyväksyvämmästä kulttuurista ja olennaisena osana joka päivästä elämää, jotka näkyvät myös päiväkodin arjessa.

(Haastattelut 6, 7, 8) Kasvattajat suhtautuivat positiivisesti stereotyyppisten rajojen hämärtymiseen ja näkivät asioiden laajentavan lasten maailmankuvaa.

5.4 Kasvattajan rooli

Usea haastateltava pohti omaa asennettaan niin sanottuja sukupuolistavia leikkejä, kuten koti- ja autoleikkejä kohtaan. Kasvattajat huomasivat, miten helposti leikkipaikkojen ja lelujen valinnoissa kannustetaan huomaamatta poikia valitsemaan autot ja tyttöjä ohjataan kotileikkiin. Myös tyttöjen leikin odotettiin olevan johdonmukaisempaa ja rauhallisempaa kuin poikien. Poikia jopa ohjattiin tiedostamatta reippaampiin leikkeihin kuin tyttöjä. (Haastattelut 2, 3, 4, 6)

Tuota ulkoilua mä mietin ja siinä ehkä ei niin kauheasti tyttöjä kehoiteta, että menkää tekin potkimaan palloa. Mun mielestä siinä on ehkä vähän sellaista, että pojat pelaa ja sillä selvä. Tyttöjä ei koskaan, että menkää tekin, et tuntuu, että ne tekee niitä tyttöjen juttuja, et siinä vois enemmänkin kannustaa tyttöjä osallistumaan siihen, että ne vois pelata sitä sählyä ja jalkapalloa ja niitä. Tai ehkä siellä ei oo sellaisia tyttöjä, jotka haluais tehdä sitä. (Haastateltava 2.)

Ylitapio-Mäntylän (2009, 106) tutkimuksen mukaan kasvattajat ohjaavat pojat toiminnallisiin ja tilaa vaativiin leikkeihin. Vastauksissa mainittiin myös se, miten tyttöjä käytettiin esimerkkinä pojille ruokailu- ja askartelutilanteissa. (Haastattelut 3, 4, 6) Samankaltaisiin tuloksiin, odotuksista tyttöjen kiltteydestä ja kuuliaisuudesta, tultiin myös Teräksen (2010, 106) tekemässä tutkimuksessa. Kasvattajien tulisi huomioida rauhallisessa toiminnassa enemmän poikia ja ottaa myös heidät mukaan keskusteluun ja opettaa heille omien tunteiden puheeksi ottamisen sekä harjoitella sosiaalista kanssakäymistä. Keskustelu tyttöjen kanssa on luontevaa ja nähtiin tapahtuvaksi useammin kuin poikien kanssa. (Haastattelut 5, 6, 8)

Toivoisin poikien aseman miettimistä, että ei heitä ymmärrettäisi väärin, jotta heidät huomattaisiin oikein. Pojilla on oppiminen enemmän tekemisen kautta. (Haastateltava 5.)

Poikien tunteiden tulkitsemisen tukeminen ja rohkaiseminen todettiin Teräksen (2010, 106) tutkimuksessa tärkeäksi tekijäksi väkivaltaisen tunteenpurkauksen ehkäisijänä. Toisenlaisen toimintamallin opettaminen tunteiden ilmaisussa rauhoit-

taisi omalta osaltaan konfliktitilanteiden syntymistä arjessa. Tähän kasvattajat olivat jo kiinnittäneet tunteiden sanoittamisen myötä huomiota.

Mun mielestä, kun päiväkotimaailmaa ajattelee, niin tyttöjen kanssa keskustellaan paljon enemmän, kuin poikien kanssa. Heitä pitäisi ottaa enemmän mukaan keskusteluun ja opettaa sosiaalisuutta jo päiväkodissa ja opettaa puhumaan tunteista. Tyttöjen kanssa keskustellaan paljon enemmän. (Haastattelu 8)

Tyttöjen ja poikien kasvattaminen samalla tavalla jakoi kasvattajien mielipiteet. Kysyttäessä näkemyksiä siitä, vaatiiko tyttöjen ja poikien kasvattaminen jonkin erityisyyden huomioimisen jakautuivat kasvattajien näkemykset kahtia. Osa kasvattajista oli ehdottomasti sitä mieltä, että lapset tulee kasvattaa samalla tavalla. Ei jaeta enää poikia ja tyttöjä vanhojen stereotyyppien mukaan. Nähdään, että molemmat voivat olla herkkiä ja samalla vilkkaita toimijoita. Perinteiset naisten ja miesten tehtävät kuuluvat tänä päivänä molemmille. Nähdään tyttö ja poika lapsina ilman sukupuolen rajoittavaa merkitystä. Sekä tytöissä että pojissa on herkkiä yksilöitä, jotka tulee molemmat huomioida samalla tavalla. Kasvattajan tehtävänä on huomioida ja huomata lapsen tarpeet sekä osata tarjota lapselle hänen tarvitsema. (Haastattelut 1, 2, 3, 5, 7)

Mä oon sitä mieltä, et sillä ei oo niin ku merkitystä, onko se tyttö vai poika. Mä toivon, että siitä olis päästy, että tyttöjen, että tytöt on sellaisia kilttejä ja hiljaisia ja hyviä koulus ja oikein klisee, että pojat on poikia! (Haastateltava 7.)

Toinen puoli kasvattajista koki erilaisen kasvatuksen ensimmäisenä perusteena olevan sukupuoli, jonka mukaan tulee lapsia kasvattaa ja myös kunnioittaa sitä, että on olemassa kaksi eri sukupuolta. Kasvattajat näkivät myös saman sukupuolen sisällä olevien lasten tarvitsevan erilaista kasvatusta. (Haastattelut 4, 6, 8)

Kyllä niitä tulis kasvattaa, koska nehan on erilaisia, mutta niinhän erilaisia tyttöjäkin kasvatetaan erilailla (Haastateltava 6).

Tytöt ja pojat ovat erilaisia ja he kehittyvät eri tahtiin. Poikien maskuliinisuutta ja aggressiota tulisi osata käsitellä positiivisena ilmiönä, jotta he oppisivat hillitsemään ja hallitsemaan itsensä. (Cacciatore 2011, 84-88.) Erilaisuuden hyväksymisen opettaminen, suvaitsevaisuus esimerkiksi tyttö, joka tykkää rajummista leikeis-

tä saa niitä leikkiä, eikä häntä ohjata lykkimään nukenvaunuja, koska se on tytölle sopivampaa toimintaa. Kukin saisi olla juuri sellainen kuin on, hyväksytyksi tulemisen tärkeys korostui vastauksista. Toisen kunnioittaminen tulee opettaa molemmille sekä tytöille että pojille. (Haastattelut 4, 5, 6)

Kasvattajat pohtivat kauan toimineen päiväkodin olevan perinteinen ja tapoihinsa juurtunut, joka koettiin sekä turvallisena että osittain kehittymistä hidastavana tekijänä. (Haastattelut 6, 8) Oman toiminnan muuttaminen onnistuu itsensä tutkiskelun sekä toisten kasvattajien huomioiden kautta. Myös tutustuminen muiden päiväkotien toimintaa sekä aito kiinnostus asioihin ja oma-aloitteinen uuden oppiminen auttavat omassa muutoksessa eteenpäin. (Sommers-Piironen 2005, 29.) Päiväkodin henkilökunnasta työskenteli kukin muutaman viikon kesässä toisessa päiväkodissa kesäsulun aikana. Tämä vaihto koettiin silmiä aukaisevaksi ajaksi, jolloin oli mahdollisuus sukeltaa toiseen maailmaan ja ammentaa toimivia käytäntöjä oman päiväkodin sovellettavaksi. Innostus tarttui moniin ja he saivat inspiraatiota suunnitella omaa työtään uudelleen. (Haastattelut 1, 4, 6) Moni kasvattaja koki myös haastatteluun osallistumisen olevan herättelevä hetki huomaamaan ja pohtimaan omia asenteita ja toimintatapoja. Omien arvojen ja asenteiden tulisi olla itselle selkeät, jotta erilaisuudet pystyttäisiin kohtaamaan ja huomioimaan neutraalisti. Myös omat mahdollisuudet kehittyä ja kehittää omaa työtään aktiivisesti nousivat esille. (Haastattelut 4, 6, 7, 8) Puhuttaessa päiväkodin kasvattajista ja heidän näkemyksistään tasa-arvosta ja lasten kasvattamisesta tasa-arvoon tulee huomioida lasten perheiden sisäiset kasvatusmenetelmät, arvot ja asenteet. Perheillä on kasvatusvastuu, jota ei voi sysätä varhaiskasvatuksen harteille. (Haastattelut 4, 7, 8) Entä jos kasvattajat ovat valmiita roolien sekoittamiseen ja rajojen rikkomiseen, mutta vanhemmat ja lapset eivät?

5.5 Toiminnan suunnittelu ja toteutus

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että toiminnan suunnittelussa tulisi huomioida enemmän poikien osallisuus, koska hyvin helposti toiminta ei tue tai vastaa heidän tarpeisiinsa. Päiväkodissa on lähes samassa suhteessa kumpaakin suku-

puolta edustavia lapsia. Kasvattajat pohtivat miten toiminta voi olla suunnattu vain osalle päiväkodin lapsista.

Et jotenkin pitäis miettiä enemmän sitäkin, että minkälaisia, vaikka joku askartelutkin on, että kiinnostaako ne vaan jompaa kumpaa sukupuolta ja ketä ne palvelee (Haastateltava 4).

Osa kasvattajista näki oman sukupuolen olevan rajoittavana/vaikuttavana tekijänä esimerkiksi askarteluiden, lelujen, toiminnan ja kirjojen valinnoissa. Omat mieltymykset voivat helposti ohjata kasvattajan toimintaa siten, että se kiinnostaa enemmän tai vain toista sukupuolta. Pörröiset nallekarhut eivät välttämättä sytytä niin paljon mielenkiintoa poikien kuin tyttöjen keskuudessa. (Haastattelut 6, 7) Lelut, pelit ja kirjat voidaan nähdä symbolisina vaikuttajina, joiden kautta lapsille opetetaan ja lapset itse oppivat sukupuolelle sopivaa toimintaa ja käyttäytymistä (Määttä & Turunen 1991, 24). Valtaosan kasvattajista ollessa naisia voidaan nähdä heille olevan tytöt ja tyttöjen maailma tutumpi poikien maailmaan verratessa (Keltikangas-Järvinen 2012, 166). Ylitapio-Mäntylä (2009) kuitenkin kritisoi kasvattajien tapaa syyllistää oman sukupuolensa johtavan päiväkotien sukupuolistumiseen. Hän kääntää katseen kasvatuskulttuuriin ja toivoo siihen muutosta. Tämän muutoksen avulla pystytään huomaamaan omat toimintatavat, kiinnittämään niihin huomiota sekä tietoisesti muuttamaan niitä. Kasvattajien omat huomioidut toiminnastaan on askel kohti kasvatuskulttuurin muutosta.

5.6 Resurssit

Resursseina haastatteluissa käsiteltiin päiväkodin fyysiset tilat, olemassa oleva budjetti sekä henkilöstön käytettävissä olevat voimavarat. Näiden tarkoituksena oli selkiyttää näkemystä resurssien tukemisesta tasa-arvokasvatuksen ja sukupuolensensitiivisyyden mahdollistamiseksi päiväkodissa. Usea haastateltava koki resurssit hyväksi tai vähintäänkin kohtalaiseksi. (Haastattelut 1, 3, 4, 6, 7) Puutteina nähtiin: rauhoittumistilojen puuttuminen, ulkona pelitilojen pienuus, takapihan käyttämättömyys ja sisällä pojille suunnattujen tilojen vähyys. (Haastattelut 1, 2, 3, 4, 5, 8) Osa kasvattajista koki, että nykyisellään tilat, pelit ja lelut olivat roolin ja roolimalleihin sidottuja, kuten auto- ja kotileikkipaikat, askartelutila ja legoleikit. Myös

jatkuva lasten tekemisen kieltäminen sisätiloissa rauhattomuuden vuoksi nähtiin johtuvaksi tilojen rajallisuudesta. (Haastattelut 1, 5, 8) Turvalliset toimitilat ja riittävät leikkipaikat tarjoavat jokaiselle lapselle riittävästi virikkeitä ja tukevat heidän kasvuaan ja kehitystään samalla rauhoittaen lapset omaan tekemiseensä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33-37). Ratkaisun avaimet ovat jo olemassa kasvattajilla itsellään. Olemassa olevien tilojen uudelleen järjestäminen, toiminnan suunnittelun organisoiminen ja ennakointi sekä päiväkodin ulkopuolella sijaitsevien tilojen, kuten liikuntahallin, kirjaston, leikkipuistojen yms. käyttämisen lisääminen olivat haastateltavien ehdotuksia toiminnan mielekkyyttä lisäävinä tekijöinä. Myös omien vahvuuksien, kuten liikunta, kädentaidot ja musiikki omaan työhön mukaan ottaminen, nähtiin työtä piristävänä ja kehittäväenä tekijänä. Toimintojen suunnittelemisen etukäteen auttoi huomioimaan tasa-arvoisen toiminnan järjestämisen lapsille paremmin, kuin ei suunnitellussa toiminnassa. (Haastattelut 1, 4, 5, 6, 8) Vastauksien perusteella voidaan nähdä kasvattajilla olevan ehdotukset ja ideat toiminnan ja tilojen kehittämiseksi.

Koulutuksiin osallistumisen mahdollistaminen, tiedon jakaminen sekä uusista asioista tiedonsaanti koettiin puutteelliseksi. Edellä mainitut seikat nousivat kasvattajien vastauksiksi kysyttäessä koulutuksesta tasa-arvosta, sukupuolisensitiivisistä ja tasa-arvokasvatuksesta tai yleensä varhaiskasvatustyötä tukevasta koulutuksesta. (Haastattelut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8) Yhteiskunnan muuttuessa jatkuvasti ja nopealla vauhdilla on tärkeää huolehtia henkilöstön ajantasaisesta koulutuksesta. Olemassa oleva pätevyys ei riitä takaamaan kasvattajien ammatillisuutta. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 105.) Kasvattajien vastauksista kävi ilmi, että kukin oli halukas osallistumaan järjestettävään koulutukseen sekä kehittämään omaa osaamistaan.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kasvattajilla oli selkeä näkemys tasa-arvosta sekä tasa-arvoisen kasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Usea kasvattaja pohti pitkään sukupuolisen-sitiivisyyttä sekä rooliaan sukupuolisen-sitiivisenä kasvattajana. Mitkä seikat ohjaavat kasvattajien toimintaa ja miten hyvin on tunnistettavissa ohjaavat tai jopa rajoittavat tekijät itsessään? Miten omat asenteet vaikuttavat omaan työhön? Mitkä ovat niitä ongelmakohtia, joihin arjessa kompastuu? Voiko jouluevankeliumissa laittaa pojan enkeliksi ja tytön paimeneksi, jos lapset haluavat roolinsa siten valita? Näitä kysymyksiä kasvattajat kävivät ennen ja haastatteluiden aikana lävitse, saaden moneen tärkeään kysymykseen vastauksen. Miten tasa-arvo- ja sukupuolisen-sitiivinen kasvatusta kietoutuvat toisiinsa ja mihin toimiin on ryhdyttävä toimiakseen esimerkillisenä kasvattajana lapsille. Kasvattajat joutuivat todella pohtimaan omaa työtään lasten kanssa ja etsimään seikkoja, jotka olennaisesti ovat tasa-arvokasvatuksen esteenä. Koen kuitenkin kasvattajien saaneen paljon positiivista tietoa omista ajatuksistaan sekä huomaamaan oman toiminnan merkityksen lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Opinnäytteen pohjalla on aiempaan opintojaksoon tehty kirjallinen työ. Valmiina oleva teoria helpotti alkuun pääsemisessä, mutta usko omaan aiheeseen horjui kysymyksiä laadittaessa. Olinko syventynyt aiheeseen riittävästi, jotta osaan tehdä oikeanlaisia kysymyksiä ja mitä oikeastaan haluan saada selville? Ryhtyessäni suunnittelemaan tutkimuksen toteutusta mietin kyselylomakkeen laatimista tutkimukseen osallistuville. Kyselylomake olisi kuitenkin ollut helppo jättää haastavan kysymyksen kohdalla tyhjäksi, mutta henkilökohtaisessa haastattelussa pystyin lisäkysymyksillä saamaan enemmän tietoa kasvattajilta. Tehdessäni tutkimuslupahakemusta sain viimein päätutkimuskysymykset kasaan ja asia alkoi kirkastua. Halu selventää kasvattajien henkilökohtaiset ja päiväkodin yhteinen näkemys sukupuolisen-sitiivisistä ja tasa-arvokasvatuksesta. Kuitenkin kiireinen aikataulu keväällä 2013 ja elämän mullistukset perhepiirissä aiheuttivat keskittymisen herpaantumista. Onneksi olin tutustunut päiväkodin henkilökuntaan harjoitteluni aikana keväällä 2013. Muutama tutkimukseen osallistuva kasvattaja alkuun empi osallistumistaan, koska epäilivät omaa tietouttaan asioita kohtaan. Etukäteen käytyjen keskusteluiden ja tekemäni tiedotteen pohjalta sain heidät kuitenkin vakuuttuneek-

si omasta tietämyksestään ja osallistumaan tutkimukseen. Lähetin haastateltaville haastattelukysymykset sähköpostitse haastattelua edeltävällä viikolla, jolloin kasvattajilla oli aikaa syventyä kysymyksiin ja omiin vastauksiin kunnolla. Haastatteluiden kautta kertyi runsas määrä materiaalia analysoitavaksi ja valtava työmäärä sai vasta alkunsa.

Opinnäyte selvittää sukupuolisensitiivisen ohjauksen ja -kasvattajan merkitystä tasa-arvokasvatuksen ja tasa-arvon toteutuksessa. Esiin nostetut tasa-arvokysymykset saivat aikaan kasvattajien omien asenteiden ja arvojen uudelleen määrittämisen sekä huomaamaan oman suhtautumisen eri sukupuolen omaaviin lapsiin. Haastatteluiden päätteeksi sain usealta kasvattajalta kiitosta aikaan saamastani herättelystä, huomaamaan omien käsitysten ja historian muokkaamien asenteiden vaikutuksista omaan työhön. Paumo (2013, 23) kirjoittaa, että jo pelkkä keskustelu kasvattajien kanssa sukupuoleen liittyvistä asioista auttaa ymmärtämään ja heräämään huomaamaan, miten suuri vaikutus omilla käsityksillämme on ja miten paljon niillä muokataan ja vaikutetaan lasten omiin valintoihin ja asenteisiin. Näin tapahtui Lastenrannan kasvattajille. Haastateltavat olivat hyvin tarkkaan pohtineet omien asenteidensa ja arvojensa vaikutuksen omaan työhönsä jo ennen haastattelun tekemistä antamieni kysymysten pohjalta. Tästä asiaan paneutumisesta haluan kasvattajia myös kiittää. Haastatteluiden jälkeen sain kuulla, että elokuun (2013) suunnittelupalaverin aikana oli käyty keskustelua työstäni työyhteisön kesken sekä sen herättämistä ajatuksista. Työntekijät olivat pohtineet pienryhmätoiminnan kehittämistä ja myös aloittivat uudenlaisen toteutuksen syksyllä. Näin ollen voin todeta työn olleen ainakin yhtenä osantekijänä herättämässä kasvattajia huomaamaan päiväkodin toiminnassa olevia puutteita ja myös omalla toiminnallaan puuttumaan niihin. Samalla voin itse huomata, miten asioita kyseenalaistamalla voidaan saada muutoksia aikaiseksi yhteistyössä koko henkilökunnan kanssa. Myös kasvattajien valmiina olevat kehitysideat ja oman osaamisen työhön mukaan tuominen olivat selkeä osoitus kiinnostuksesta oman työn kehittämisestä.

Tulokset osoittavat vahvasti sen, että sukupuolisensitiivisen- ja tasa-arvokasvatuksen tutkimiselle sekä aiheeseen kouluttautumiselle on tarvetta. Kasvattajista kukaan ei ollut osallistunut koulutukseen, joka olisi suoranaisesti käsitellyt aiheita. Uskon myös vahvasti, että kauan toimineiden päiväkotien sisällä elää

vahvat toimintamallit ja -tavat, kuten myös arvot, joiden tarkasteluun tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Näin pystyttäisiin tuomaan uusille kasvattajille hiljainen tieto työvälineeksi ja samalla avaamaan pitkän uran tehneiden kasvattajien silmiä kohti uusia kasvatusmalleja. Jokainen kasvattaja oli halukas osallistumaan lisäkoulutukseen ja koki sen itselleen sekä koko työyhteisölle merkittäväksi voimavaraksi. Opinnäytettä tehdessä törmäsin suureen määrään materiaalia tasa-arvosta ja -kasvatuksesta. Materiaali on jo olemassa, joten enää tarvitaan kasvattajien oma-aloitteisuutta sekä kiinnostusta tarttua käsillä olevaan tietoon ja ottaa se osaksi arkea. Pohdin myös tasa-arvokasvatuksen huomioimista lapsen näkökulmasta. Tutkimukset, joita työssäni oman työn tuloksia tukemassa tai kumoamisessa käytin, keskittyivät kasvattajien näkökulmaan. Olisi mielenkiintoista päästä pohtimaan tasa-arvokysymyksiä lasten kanssa.

Opinnäytteen tekeminen on alusta loppuun saakka haastanut opiskelevan äidin aikatauluttamaan työn tekemisen, opintojen etenemisen ja perheen arjen pyörittämisen yhteen. Omien voimavarojen koetteleminen henkilökohtaisessa elämässä ja itsensä piiskaaminen kunnianhimoisiin tuloksiin johti totaaliseen väsymiseen omaa työtä kohtaan. Huomatessani, ettei työ ilman minua edisty kirjaintakaan, oli pakko pikku hiljaa pakertaa työtä kohti valmistumista. Hyvän arvosanan tavoittelu vaihtui opinnäytteen loppuun saattamiseen ja opintopisteiden saamiseen. Viimeisen kevään lähiopetusjakson alkaessa huomasin oman lukujärjestykseni ammottavan useana päivänä tyhjyyttään, jolloin minulla oli vihdoin mahdollisuus tehdä työtä päiväsaikaan, selväjärkisenä. Elämäni oli tähän saakka ollut minuuttiaikataulutettua ja nyt sain tehdä viikkoaikatauluja. Vihdoin lukuvuosi sosiokulttuurisessa koulutusohjelmassa palkitsi itseni ruhtinaallisilla vapailla. Eivät nekään opinnot loppu viimein valuneet hukkaan. Itse sain valtavan määrän lisätietoa tasa-arvosta, lasten kasvattamisesta tasa-arvoon ja sukupuolisensitiivisen ohjauksen merkityksen tasa-arvokasvatuksessa. Käsitteet ovat haastaneet itseäni saavuttamaan työssä selkeän kirjoitusasun. Käsitteiden paljous sekä haastava tieteellisten tekstien tulkitseminen selkokielelle on auttanut ymmärtämään tutkimustyön haasteet ja aikataulutuksen merkityksen työn valmiiksi saattamisessa.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.

Bredesen, O. 2004. Uudet pojat ja tytöt - uusi pedagogiikka? Suomentaja Kristiina Antinjuntti. [Verkojulkaisu]. Oslo: Cappalens Forlag ab. [Viitattu 25.1.2014].
Saattavana:
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-10167.pdf

Cacciatore, R. 2007. Eväitä tyttöä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murroikään. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Opas vanhemmille. Helsinki: WSOY.

Cacciatore, R. 2011. Olemmeko vaarassa menettää jotain korvaamattoman arvokasta? Teoksessa: T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Sydämen sivistys. Kasvatuksen ytimessä. Helsinki: Aurinko kustannus, 73-94.

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskel, P. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa: P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-96.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. 2. uud. p. Teoksessa: J. Aaltola & Valli, R. (toim.) Ikkunoi- ta tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teo- reettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 159-183.

Gustavsson, M. 2012. Ett mer jämställt dagis. Arbetsmaterial. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Folkhälsan. [Viitattu 3.1.2013]. Saattavana:
<http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/26192/Ett%20mer%20j%c3%a4mst%c3%a4l%20dagis.pdf>

Harris, J.R. 2000. Kasvatuksen myytti. Suomentajat Johanna Heikkilä, Tiina Holopainen & Pirkko Niinimäki. 2. p. Helsinki: ART HOUSE.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtymä Tammi.

Hooks, B. 1994. Vapauttava kasvatus. Suomentaja Jyrki Vainonen. Helsinki: Kansanvalistusseura.

- Hudson, A. 22.8.2013. Third gender option now allowed in German birth certificates. [Verkkajulkaisu]. Reuters: The Christian Science Monitor. [Viitattu 19.10.2013]. Saatavana: <http://www.csmonitor.com/World/Latest-News-Wires/2013/0822/Third-gender-option-now-allowed-on-German-birth-certificates>
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Huopanen, H. 1992. Tytöstä nuoreksi naiseksi. Psykologinen näkökulma tytön sukupuoli-identiteetin kehitykseen. Teoksessa: S. Näre & J. Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 37-46.
- Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi? Sitoutuvan ja osallistuvan isyyden esteet. Teoksessa: L. Laurinen (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Jyväskylä: Atena kustannus, 36-66.
- Huuska, M. & Karvinen, M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa: O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) *Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 31-53.
- Hynninen, P. & Juutilainen, P-K. 2006. Seitsemän asiaa ohjauksen suunnittelusta ja tasa-arvosta. Sukupuolisensitiivinen ohjaus tasa-arvon edistäjänä koulutuksessa -hanke 2002-2006. Kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita 43. Helsinki: Joensuun yliopisto.
- Hynninen, P. 2011. Tasa-arvo- ja sukupuolitietoisuus opettajankoulutuksessa. Raportti TASUKO -hankkeesta 2008-2011. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto käyttäytymistieteidenlaitos. [Viitattu 18.1.2014]. Saatavana: https://wiki.helsinki.fi/download/attachments/64425827/raportti_taitettu_a5_kansi_v4.pdf?version=1&modificationDate=1318487559008
- Härkönen, U. 1998. Tyttöjen ja poikien työ- ja tasa-arvokasvatus päiväkodissa - alkutaival työelämään. Teoksessa: A. Jauhiainen, S. Keskinen, M. Mikkilä & M. Vuorio-Lehti (toim.) *Onko sukupuolella väliä? Raportti Turussa 3.-4.10.1997 järjestetystä Nainen, koulutus ja työelämä -seminaarista*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:61, 111-125.
- Identiteetti, minäkuva ja itsetunto. 9.4.2013. [Verkkosivusto]. Helsinki: Kehitysvammaliitto/Vernerin. [Viitattu 25.1.2014]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvamma-ala-ammattina/yksilokeskeinen-tyoote/emotionaalinen-tuki/identiteetti-minakuva-ja-itsetunto.html>

- Ihmisoikeudet.net. 2013. Oppia ihmisyydestä. [Verkkosivusto]. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry. [Viitattu 19.10.2013]. Saatavana: <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=mita-ovat>
- Isän vapaat. 19.9.2013. [Verkkosivusto]. Helsinki: Kansaneläkelaitos. [Viitattu 29.12.2013]. Saatavana: <http://www.kela.fi/isan-vapaat>
- Jantunen, M. 2011. Kaikki alkaa varhaiskasvatuksesta. Teoksessa: T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Sydämen sivistys. Kasvatuksen ytimessä. Helsinki: Aurinko kustannus, 131-139.
- Juutilainen, P-K. 2003. Elämään vai sukupuoleen ohjausta? Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja nro 92. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Jämställdhet på dagis. Folkhälsan.fi. 2012. [Verkkosivusto]. Helsinki: Folkhälsan. [Viitattu 3.1.2013]. Saatavana: <http://www.folkhalsan.fi/fi/startsidea/Toimintamme/Voi-hyvin/Jamstallldhet/Jamstallldhet-pa-dagis/>
- Jämsä, J. 2008. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa: J. Jämsä (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-47.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Karvinen, M. 2010. Sateenkaaren värit koulussa - suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen. Teoksessa: M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalo, T. Palmu & S. Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 111-132.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Keskinen, S. & Hopearuoho-Saajala, K. 1994. Pojat päivähoidossa. Varhaiskasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteessa. Teoksessa: K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 51-69.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Kuuskoski, E. 2007. Miten syntyy hyvä koulu? Teoksessa: H. Niemi & R. Sarras (toim.) Erilaisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatus koulussa. Keuruu: Otava, 99-109.

L 8.8.1986/609. Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta.

Lahelma, E. 1990a. Johdannoksi: Tasa-arvokasvatusta tarvitaan. Teoksessa: A. Haataja, E. Lahelma & M. Saarnivaara. Se pieni ero. Kirja tasa-arvokasvatuksesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 13-18.

Lahelma, E. 1990b. Koulu vaikuttajaksi - mitä tehdään? Teoksessa: A. Haataja, E. Lahelma & M. Saarnivaara. Se pieni ero. Kirja tasa-arvokasvatuksesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 21-80.

Lasten päivähoito 2012. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus THL. [Viitattu 28.10.2013]. Saatavana:
<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1¤tEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d82257c3a809424b529dd4e07916b37032&indCount=2&yearCount=2>

Leinonen, E. (toim.) 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt - sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT -projekti. [Viitattu 25.1.2014]. Saatavana:
<http://www.kajaaninyliopistokeskus.oulu.fi/proj/womenit/opetuksenjaohjauksen-tasa-arvoisetkaytannot.pdf>

Macmillan, B. 2006. Miksi pojat ovat poikia ja miten kehittää heidän parhaita puoliaan. Suomentaja Eeva-Liisa Jaakkola. Helsinki: WSOY.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään -näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Mäkinen, M. 2011. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 95-108.

Määttä, K. & Turunen, A-L. 1991. Tasa-arvokasvatuksen didaktiikan perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Paumo, M. 2012a. Totuttujen toimintamallien tiedostaminen. Teoksessa: O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141-157.

- Paumo, M. 2012b. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa -tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Naisasialiitto Unioni ry. [Viitattu 3.1.2013]. Saatavana: http://www.naisunioni.fi/doc/kohti_tasa-arvoista_paivakotia.pdf
- Paumo, M. 2012c. Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa -hanke. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Naisasiainliitto Unioni ry. [Viitattu 21.5.2013]. Saatavana: <http://www.naisunioni.fi/index.php?k=15814>
- Paumo, M. 2013. Sukupuolisensitiivinen kasvatusta - lapsen kohtaamista omana itsenään. Suomen Lastenhoitoalan Liiton julkaisu (1), 22-23.
- Petäjäniemi, T. 1998. Naisten ja miesten tasa-arvo ei ole samanlaisuutta. Teoksessa: J. Tarkki & T. Petäjäniemi. Tasa-arvo. Saavutuksia ja haasteita. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 8-76.
- Pääministeri Jyrki Kataisen. hallituksen ohjelma. 2011. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. [Viitattu 28.10.2013]. Saatavana: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>
- Rautio, P. 2006. Minän biologinen perusta. Teoksessa: P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopisto, 23-35.
- Rekola, H. & Vuorikoski, M. 2006. Feministinen pedagogiikka rajojen ylittäjänä. [Verkkolehtiartikkeli]. Kasvatus 37 (1), 16-25. [Viitattu 28.10.2013]. Saatavana: http://www.uta.fi/edu/opiskelijaksi/paavalinta/elo/aineisto/A8.Vuorikoski_Feministinen_pedagogiikka.pdf
- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa: P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopisto, 170-181.
- Siivonen, J. 3.11.2013. Naisjohtajan euro on valtiolla 1,11 euroa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Yle Uutiset. [Viitattu 29.12.2013]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/naisjohtajan_euro_on_valtiolla_111_euroa/6914840
- Sipilä, P. 1998. Sukupuolitettu ihminen -kokonainen etiikka. Tampere: Gaudeamus.
- Sommers-Piironen, J. 2005. Osallistavan kasvattajan haasteita. Teoksessa: R. Kauppinen (toim.) J. Sommers-Piironen, J. Vainio, P. Mäkelä, F. Vilmilä & E. kataja. Lapsen ääni -tarina minulta -opus. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 28-32.

- Tainio, L., Palmu, T. & Ikävalo, E. 2010. Opettaja, oppilas ja koulun sukupuolistunut arki. Teoksessa: M. Suortamo, L. Tainio, E. Ikävalo, T. Palmu & S. Tani (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 13-22.
- Tasa-arvo kasvatuksessa. 2013. Opiskelupaketti tasa-arvoisemman ja sukupuoli-tietoisemman oppimisympäristön rakentamiseen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tasa-arvoasiainneuvottelukunta. [Viitattu 25.1.2014]. Saatavana: <http://www.tasa-arvokasvatuksessa.fi/varhaiskasvattaja/1-samoilla-ehdoilla/johdanto>
- Tasa-arvotiedon keskus. 2013.[Verkkosivusto]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tasa-arvotiedon keskus Minna. [Viitattu 18.1.2014]. Saatavana: http://www.minna.fi/web/guest/tasa-arvon-perussanasto_artikkeli
- Teräs, T. 2010. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus? Tapaustutkimus sukupuolesta ja tasa-arvosta päiväkodin arjessa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajan koulutuslaitos. Pro gradu- työ. [Viitattu 14.1.2014]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24258/tasaarvo.pdf?sequence=1>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomola, S. 19.10.2004. Koukut heiluvat uusissa käsissä. Kun poika pipon virkkasi. [Verkkoartikkeli]. Turku: Turun Sanomat. [Viitattu 29.12.2013]. Saatavana: <http://www.ts.fi/viihde/1074001285/Kun+poika+PIPON+virkkasi>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes oppaita 56. [Verkkojulkaisu]. Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. [Viitattu 14.1.2013]. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 162-178.
- Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilkka, H. 2006. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Lastentarhan opettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

- Ylitapio-Mäntylä, O. 2011. Kasvatuksen sukupuolistavia käytäntöjä päiväkodissa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja . Jyväskylä: PS-kustannus, 274-284.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatuspedagogiikka. Teoksessa: O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 177-188.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 15-29.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote kasvattajille

Hyvä kasvattaja,

11.5.2013

Olen Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali-alan opiskelija Mirva Kurunsaari ja teen opinnäytetyötä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni tavoitteena on saada selville näkemyksiänne tasa-arvokasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Pyrin saamaan kattavan kuvan päiväkotinne kasvattajien näkemyksistä sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta sekä selvittää minkälaisia asenteita teillä on tasa-arvoisesta kasvatuksesta.

Kerään tutkimukseni aineiston haastattelemalla kasvattajia xxx päiväkodista. Yksikkönne johtaja on arponut haastatteluun valikoidut henkilöt. Osallistuminen on tietenkin vapaaehtoista. Tulen tekemään henkilökohtaiset haastattelut aikavälillä 24-28.6.2013. Toivon, että merkitsette yksikön johtajalle lähettämääni listaan parhaiten teille sopivan päivän ja ajan. Haastattelut toteutetaan päiväkodin tiloissa ja haastattelu kestää kokonaisuudessaan noin 40-60 minuuttia/per haastateltava. Opinnäytteessä ei tule missään vaiheessa näkymään haastateltavien nimet, vain ammattinimikettä tulen käyttämään tuloksien analysoinnissa. Nauhoitan luvallanne haastattelut ja litteroin ne tekstiksi. Tätä tekstiä käytän opinnäytetyöni aineistona. Opinnäytteeseen tulen mahdollisesti käyttämään suoria lainauksia puheesta näyttääkseni tutkimuksesta esille nousseiden seikkojen merkittävyyden ja vertailukelpoisuuden jo tehtyjen tutkimusten kanssa.

Mikäli haluat lisätietoja tai kysyä jotain haastattelusta, voit lähettää sähköpostia tai soittaa.

Ystävällisesti,

Mirva Kurunsaari

Sosionomi (AMK) –opiskelija, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

mirva.kurunsaari@seamk.fi

p. 040 7348 681

Liite 2. Haastattelurunko

Haastattelurunko

Aika: _____

Työssäoloaika vuosina: _____

1. Mitä on mielestäsi tasa-arvo?

2. Kasvatetaanko päiväkodissanne lapsia tasa-arvoon?

3. Miten tasa-arvoinen kasvatus toteutetaan käytännössä? Kerro esimerkkejä tilanteista, joissa lasta on ohjattu erityisesti kohti tasa-arvoisempaan käytöstä ja toimintaa:

- ulkoilussa,
- lelujen ja pelien valinnassa,
- yhteisissä leikeissä,
- ohjatuissa tuokioissa,
- leikkipaikoissa/-tiloissa,
- päivittäisissä tilanteissa,
- pienryhmätoiminnassa?

4. Mitä on mielestäsi sukupuolisensitiivinen kasvatus?
5. Miten sukupuolisensitiivisyys näkyy omassa työssäsi?
6. Toteutuuko samat oikeudet ja velvollisuudet tyttöjen ja poikien kohdalla?
7. Koetko, että tyttöjä ja poikia kasvatetaan eri tavalla?
8. Tulisiko tyttöjä ja poikia kasvattaa eri tavalla?
9. Mitä erityistä tyttöjen kasvatuksessa tulisi huomioida?
10. Mitä erityistä poikien kasvatuksessa tulisi huomioida?
11. Miten päiväkodissanne huomioidaan tyttöjen ja poikien erityisyydet tyttöjen ja poikien kesken, ei vain heidän välillään? Miten lasten erityisyydet huomioidaan?
12. Onko päiväkotinne resurssit lasten tasa-arvoisen kasvatuksen huomioimiseen riittävät? Jos ei, mitä tulisi lisätä? Jos ovat riittävät, miten se näkyy?
13. Palvelevatko päiväkodin tilat yhtä hyvin tyttöjä kuin poikia? Jos eivät, niin millä tavalla eivät? Jos palvelevat hyvin, niin miten se näkyy?
14. Oletteko saaneet koulutusta lasten tasa-arvoisen kasvatuksen toteuttamiseksi? Jos olette, mitä tietoa tasa-arvosta, tasa-arvoon tai sukupuolisensitiivisestä kasvattamisesta olette koulutuksen kautta saaneet?

Liite 3. Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus

26.5.2013

Tutkimussuunnitelma

Tarkoitukseni on tehdä tutkimus sosionomi tutkintoon Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sukupuolisensitiivisestä varhaiskasvatuksesta päiväkodissa. Tutkimukseni tavoitteena on saada selville kasvattajien näkemyksiä tasa-arvokasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa sekä heidän näkemyksiään tasa-arvoista kasvatusta kohtaan. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisena kasvattajat näkevät tasa-arvon?
- Miten kasvattajat toteuttavat tasa-arvokasvatusta varhaiskasvatuksessa?
- Mitä tarkoittaa sukupuolisensitiivinen kasvatusta kasvattajien näkökulmasta?
- Miten sukupuolisensitiivistä kasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa?

Kerään opinnäytetyön aineiston haastattelemalla kasvattajia tutkimukseen osallistuvista päiväkodeista. Pyrin haastattelemaan noin 10 työntekijää. Toteutan haastattelut mahdollisuuksien mukaan päiväkotien tiloissa. Näin pystyn takaamaan kasvattajan lyhyen poissaolon omasta ryhmästään. Haluan tehdä yksilöhaastattelut saadakseni selville kasvattajien henkilökohtaiset näkemykset. Olen ollut yhteydessä Lastenrannan sekä muutaman muun päiväkodin vastaavaan päiväkodinopettajaan/ johtajaan ja lähettänyt sähköpostitse pyynnön haastatteluihin osallistumisesta että haastateltaville annettavan tiedotteen. Näin esimiehellä on heti mahdollisuus tiedottaa kasvattajia tutkimuksesta ja alaisilla on mahdollisuus ilmoittaa kiinnostuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavia toivon osallistuvaksi opinnäytteeseeni yhdestä tai kahdesta päiväkodista. Lastenrannan päiväkotia on jo lupautunut mukaan tutkimukseen. Etsin vielä toista päiväkotia tut-

kimukseeni Seinäjoen alueelta. Toimitan haastatteluihin osallistuville kysymykset etukäteen pohdittavaksi, jotta haastatteluihin varattu aika riittää haastateltavan kohdalla. Tämä myös mahdollistaa sen, että kasvattajat ovat voineet keskustella omassa ryhmässään tutkimuksesta. Kysymykset voivat kannustaa työyhteisöä keskusteluun ja herättää henkilökuntaa miettimään sitä, miten omassa työpaikassa suhtaudutaan sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen. Tavoitteeni on, että keskusteluiden tuloksena kasvattajat alkavat enemmän kiinnittää huomiota tasa-arvoon toimiessaan lasten kanssa. Parhaimmillaan tutkimus voi hyödyttää päiväkodin työntekijöitä siten, että he kiinnittävät huomiota omiin arvoihin ja nykyisiin toimintamenetelmiin.

Kokoan analyysin tuottamat ja haastatteluaineistoon perustuvat tutkimuksen tulokset opinnäytetyöhöni, joka julkaistaan Theseuksessa ja sopimuksen mukaan myös kaupungin internet-sivuilla. Tutkimus valmistuu lukuvuoden 2013-2014 aikana.

Pyrin tekemään haastattelut kesän 2013 aikana. Tarkoituksena on saada suurin osa haastatteluista tehtyä 24.-28.6.2013 välisenä aikana.

Ohjaava opettaja:

Minna Zechner, minna.zechner@seamk.fi tai 040 868 0203

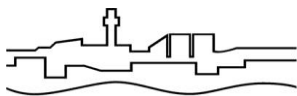
Yhteistyöterveisin,

Mirva Kurunsaari

puh. 040 734 8681

mirva.kurunsaari@seamk.fi

Liite 4. Tutkimuslupa päätös

SEINÄJOKI**PÄÄTÖS** / varhaiskasvatusjohtaja**Päivämäärä** 28.5.2013**Pykälä** 41/2013

0/0

Asia	Tutkimuslupa / Kurunsaari Mirva	
	Mirva Kurunsaari opiskelee sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Aiheekseen opiskelija on valinnut sukupuolisensitiivisen varhaiskasvatuksen päiväkodissa. Tavoitteena olisi selvittää kasvattajien näkemyksiä tasa-arvokasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa sekä heidän näkemyksiään tasa-arvoista kasvatusta kohtaan. Aineisto kerättäisiin haastattelemalla noin 10 työntekijää tutkimuksiin osallistuvista päiväkodeista. Lastenrannan päiväkotia on lupautunut tutkimukseen mukaan. Opiskelija hakee vielä mahdollista toista päiväkotia Seinäjoen alueelta, joka osallistuisi tutkimukseen. Haastattelut toteutettaisiin kesän 2013 aikana. Opinnäytetyön valmistumisaika kevät 2014.	
Päätös	Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkija noudattaa vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua sivistyskeskukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida. Tutkimus tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.	
Allekirjoitus	Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi	
Oikaisu-vaatimusohje	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.	
Julkisesti nähtävänä	Sivistyskeskus 29.5.2013	
Tiedoksianto	Kenelle	Päivämäärä
	Mirva Kurunsaari, vastaava päiväkodinopettaja Katja-Leena Tarkka, aluejohtaja Kaija Raja-aho, toimistosihteeri Maija Harjunpää	28.5.2013
	Miten	
	☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä
		☐ Lähetetty sisäisessä postissa

☐ Luovutettu

Vastaanottajan allekirjoitus

☒ Lähetetty sähköpostissa

Tarja Siik, toimistosihteeri